

BETÆNKNING

vedrørende

LIGHED I

VÆRNEPLIGTSBYRDEN

2. DEL

Afgivet af det
af indenrigsministeren den 5. november 1973
nedsatte Værnepligtsudvalg



BETÆNKNING NR. 771

1976

ISBN 87-503-2021-1

Statens trykningskontor
In 00-335-bet.

Indholdsfortegnelse

	Side
Kapitel I Indledning	5
Kapitel II De gældende udsættelsesregler.	9
Kapitel III Tidligere overvejelser vedrørende ændring af udsættelsesreglerne	11
Kapitel IV Foreliggende skitser til ændring af udsættelsesreglerne:	
1) Flertalsindstillingen i redegørelse af 16. december 1972	13
2) "Den hårde løsning".	13
3) "Den modificerede hårde løsning".	14
Kapitel V Kritik af de foreliggende skitser:	
a) Flertalsindstillingen i redegørelse af 16. december 1972	15
b) "Den hårde løsning" og "Den modificerede hårde løsning".	19
Kapitel VI Resumé af de fremførte synspunkter og udvalgets overvejelser på baggrund heraf	20
Kapitel VII Udvalgets skitse til nye udsættelsesregler.	23
Kapitel VIII Kommentarer til de enkelte punkter i skitsen.	26
Kapitel IX Adgangsbegrænsning til visse højere uddannelser set i relation til værnepligtstjenesten	34
Kapitel X Øvrige forslag med henblik på at opnå lighed i værnepligtsbyrden	36
Kapitel XI Poul Westergaards og Henning Philipsens mindretalsudtalelser.	41

BILAGSFORTEGNELSE

Side

Bilag 1:	Oversigt over behandlede udsættelsessager i april kvartal 1972.	45
Bilag 2:	Oversigt over de på sessionerne i kalenderåret 1970 behandlede værnepligtige og de heraf kasserere fordelt efter alder og uddannelse/erhverv.	46
Bilag 3:	Undervisningsministeriets skrivelse af 30. oktober 1975 vedrørende skitse af 16. december 1972.	47
Bilag 4:	Undervisningsministeriets notat af 15. marts 1976 vedrørende udsættelsesproblemerne.	50
Bilag 5:	Socialministeriets sammendrag af de oplysninger, der er indkommet ved en i efteråret 1975 foretaget undersøgelse af udbetalt " § 54 hjælp".	54
Bilag 6:	Undervisningsministeriets oversigt over gennemsnitsalderen ved bestået eksamen i skoleåret 1974/75.	56
Bilag 7:	Forsvarskommandoens oversigt over forsvarets årlige behov for "livsstillingsfolk".	57
Bilag 8:	Udsættelsesunderudvalgets skrivelse af 24. november 1975 til indenrigsministeriet vedrørende lægeuddannelse	59
Bilag 9:	Mellemfolkeligt Samvirkes oversigt af 13. novemøer 1975 over udsendte frivillige, fordelt på 'almindelige' og værnepligtige	60
Bilag 10:	Værnepligtsudvalgets skrivelse af 3. marts 1976 til undervisningsministeriet vedrørende adgangsbegrænsning	61
Bilag 11:	Undervisningsministeriets skrivelse af 19. marts 1976 vedrørende adgangsbegrænsning	62
Bilag 12:	Værnepligtsudvalgets skrivelse af 29. marts 1976 til undervisningsministeriet vedrørende adgangsbegrænsning	63
Bilag 13:	Lov om forbud mot at arbeidere blir berøvet sin stilling på grunn av innkalling til militærtjeneste m. v.	64
Bilag 14:	Krigskommissariat Akerhus'skrivelse af 2. december 1975.	66

Kapitel I

Indledning

Værnepligtsudvalget blev nedsat af indenrigsministeren ved skrivelse af 5. november 1973 med følgende kommissorium:

"Med udgangspunkt i den ved forsvarsforliget af 1973 fastlagte tjenestetid for forswarets værnepligtige samt i. en tjenestetid på 12 måneder for de civile værnepligtige og 8 måneder for civilforsvarskorpsets menige værnepligtige er det udvalgets opgave med henblik på at opnå en mere ligelig fordeling af værnepligtsbyrden at foretage en gennemgang af det gældende værnepligtssystem og eventuelt at fremsætte forslag til ændringer heri. I denne forbindelse bør udvalget bl. a. behandle tanken om en samfundstjeneste, der pålægges alle unge uanset køn, ligesom spørgsmålet om pålæggelse af ekstra skat til de unge, der ikke indkaldes til værnepligtstjeneste, bør indgå i overvejelserne.

Det forudsættes, at udvalget i fornødent omfang tager kontakt med berørte myndigheder samt, at ungdomsorganisationer m. v. i det omfang, det måtte findes rimeligt, inddrages i arbejdet. "

Værnepligtsudvalget afgav en første delbetænkning i december 1975. I denne betænkning gennemgik udvalget det gældende værnepligtssystem og påpegede de forhold, der kunne siges at bevirke en ulighed i værnepligtsbyrden. Endvidere gennemgik udvalget de forskellige muligheder for at fremme en øget lighed i værnepligtsbyrden - bl. a. værnepligtsløn, samfundstjeneste, kvindelig værnepligt og værneskat - og sluttede i sin konklusion med at anbefale indførelse af værnepligtsløn som et egnet middel til at fremme lighed i værnepligtsbyrden.

Under arbejdet med disse spørgsmål var værnepligtsudvalget opmærksomt på, at der af en arbejdsgruppe under Styringskomiteen vedrørende rationalisering af udskrivningsvæsenet i en rapport af 16. december 1972 var udarbejdet en skitse for, hvorledes det nuværende udsættelsessystem kan ændres. Denne skitse til nye udsættelsesregler har været genstand for overvejelser, og undervisningsministeriet har i denne anledning udtalt, at man ikke uden videre kan afvise en række indvendinger, der er fremført mod den nævnte skitse af Rektor-kollegiet, Danske studerendes fællesråd, De uddannelsessøgende samarbejdsudvalg og De værnepligtige meniges uddannelsesudvalg, og har samtidig foreslået, at der nedsættes et snævert udvalg sammensat af repræsentanter for indenrigs-, forsvar-, social- og undervisningsministeriet, der bl. a. skulle overveje, om en anden løsning end Styringskomiteens forslag ville være at foretrække.

Værnepligtsudvalget besluttede herefter at henstille til indenrigsministeren, at der som et underudvalg under værnepligtsudvalget blev nedsat et embedsmandsudvalg med repræsentanter for de nævnte ministerier, der på bag-

grund af hidtidige overvejelser om en ændring af reglerne for udsættelse med aftjening af værnepligten samt regeringens beslutning af 20. marts 1975 (om regulering af værnepligtsmassen m. v.) skulle foretage en gennemgang af udsættelses problemerne.

Indenrigsministeren nedsatte herefter ved skrivelse af 11. september 1975 et særligt underudvalg under værnepligtsudvalget med den opgave at vurdere samfundsmæssige besparelser/merudgifter ved en skærpelse af den eksisterende adgang til at opnå udsættelse samt i lyset heraf at udarbejde forslag til udsættelsesregler, der i videst muligt omfang tilgodeser ønsket om en mere ensartet alderssammensætning af tjenstgørende værnepligtige, det ønskelige/ikke ønskelige i at afbryde påbegyndte studieforløb, samt forsvarrets fremtidige behov for værnepligtige med en særlig uddannelse.

Uanset, at meget talte for en hurtig løsning på udsættelsesproblemerne, mente man dog ikke, at værnepligtsudvalgets øvrige overvejelser burde afventes resultatet af arbejdet i underudvalget vedrørende udsættelsesproblemerne. Udvalget besluttede derfor at afgive sin første delbetænkning i december¹ 1975 og udskyde udsættelsspørgsmålet til behandling i en anden delbetænkning.

Underudvalget om udsættelsesproblemerne afgav den 30. januar 1976 sin rapport til Værnepligtsudvalget.

Underudvalget havde følgende sammensætning:

Amtmand N. Elkær-Hansen (formand),
Bornholms amt,

Kontorchef, oberstløjtnant E. M. Veisig,
forsvarsministeriet,

Kommandørkaptajn P. K. Hansen,
forsvarskommandoen, værnepligtssektionen,

Sekretariatschef H. Krausing,
direktoratet for de videregående uddannelser,

Fuldmægtig Per Hansen,
socialministeriet,

Kontorchef Louis Anker Heegaard,
indenrigsministeriet,

Udskrivningschef Aage Munkgaard,
1. udskrivningskreds - styrelsen for civil værnepligt,

Underudvalgets sekretær var
fuldmægtig Torben Steffensen,
indenrigsministeriet.

Efter modtagelsen af underudvalgets rapport genoptog Værnepligtsudvalget sit arbejde.

Ved skrivelse af 4. februar 1976 blev fuldmægtig Torben Steffensen beskikket som sekretær for udvalget efter fuldmægtig Sigurd Møhring-Andersen. Ved skrivelse af 25. marts 1976 blev lektor Christian Arnfast, Centrum-Demokra-

ternes folketingsgruppe, beskikket som medlem af udvalget i stedet for automobilforhandler Thorkild Pedersen.

Ved afgivelsen af anden delbetænkning havde Værnepligtsudvalget herefter følgende medlemmer og sekretariat:

Formand:

Amtmand N. Elkær-Hansen.

Fra de partier, der ved udvalgets nedsættelse var repræsenteret i folketingsrets forsvarsudvalg:

Folketingsmand Poul Søgaard,
udpeget af den socialdemokratiske folketingsgruppe,

Folketingsmand Jens Bilgrav-Nielsen,
udpeget af det radikale venstres folketingsgruppe,

Direktionssekretær Bo Kristensen,
udpeget af det konservative folkepartis folketingsgruppe,

Folketingsmand Arne Christiansen,
udpeget af venstres folketingsgruppe,,

Fhv. folketingsmand Poul Westergaard,
udpeget af Danmarks Retsforbunds folketingsgruppe,

Folketingsmand Christian Arnfast,
udpeget af Centrum-Demokraternes folketingsgruppe,

Folketingsmand Henning Philipsen,
udpeget af socialistisk folkepartis folketingsgruppe,

Direktør Swen Nielsen,
udpeget af de uafhængiges folketingsgruppe,

Folketingsmand Poul H., Møller,
udpeget af kristelig folkepartis folketingsgruppe,

Folketingsmand John Arentoft,
udpeget af fremskridtspartiets folketingsgruppe,

Fra forsvarsministeriet:

Kontorchef, oberstløjtnant E. M. Veisig,
forsvarsministeriet,

Kommandørkaptajn P. K. Hansen,
forsvarskommandoen,

Fra indenrigsministeriet:

Kontorchef Louis Anker Heegaard,
indenrigsministeriet,

Udskrivningschef Aage Munkgaard,
1. udskrivningskreds - styrelsen for civil værnepligt,

Kolonnechef N. B. Hansen,
civilforsvarssty reisen,

Sekretariat:

fuldmægtig Torben Steffensen og
fuldmægtig Steen Thorbek,
indenrigsministeriet.

København, maj 1976.

Christian Arnfast	John Arentoft	Arne Christiansen
N. Elkær-Hansen (formand)	N. B. Hansen	P. K. Hansen
Louis Anker Heegaard	Bo Kristensen	Aage Munkgaard
Poul H. Møller	Jens Bilgrav-Nielsen	Swen Nielsen
Henning Philipsen	Poul Søgaard	E. M. Veisig
Poul Westergaard		
		/Torben Steffensen Steen Thorbek

Kapitel II

De gældende udsættelsesregler

Ifølge §11, stk. 2, i lov om værnepligt, jfr. lovbekendtgørelse nr. 15 af 20. januar 1970 kan indenrigsministeren give en værnepligtig udsættelse med session indtil sessionen i det år, i hvilket han fylder 26 år, når det godtgøres, at en sådan udsættelse af hensyn til hans uddannelse eller af andre grunde vil være af særlig betydning for ham. Sagerne afgøres i første instans af udskrivningskredsene.

Ifølge værnepligtslovens §26 kan der opnås udsættelse med indkaldelse indtil udgangen af det kalenderår, i hvilket den værnepligtige fylder 26 år, hvis det godtgøres, at en sådan udsættelse af hensyn til den værnepligtiges uddannelse eller af andre grunde har særlig betydning for ham. Afgørende er således, at udsættelsen har betydning for den værnepligtige selv. Udsættelsessagerne afgøres for forsvarets værnepligtiges vedkommende af forsvarskommandoen med ankemulighed til forsvarsministeriet, for civilforsvarets værnepligtige af civilforsvarsstyrelsen med ankemulighed til indenrigsministeriet og for de civile værnepligtiges vedkommende af 1. udskrivningskreds-styrelsen for civil værnepligt med ankemulighed til indenrigsministeriet.

Hvis en værnepligtig ønsker udsættelse udover det i § 26 nævnte tidspunkt, skal det godtgøres, at udsættelsen vil være af afgørende betydning for hans eller hans pårørendes velfærd. Afgørende er således velfærdshensynet. Sådanne udsættelsessager afgøres af Værnepligtsnævnet, hvis afgørelser er endelige. Nævnet kan kun meddele udsættelse for 1 år ad gangen og kun meddele udsættelse i alt 3 gange.

Indenrigsministeriet har udarbejdet en vejledning af 26. april 1967 for udskrivningskredsenes behandling af andragender om udsættelse. Vejledningen benyttes også af forsvarskommandoen og civilforsvarsstyrelsen.

Om de enkelte typer af udsættelsessager skal fra vejledningen fremhæves følgende:

Uddannelse er den eneste udsættelsesgrund, der specielt er nævnt i værnepligtslovens §§ 11 og 26, og hovedreglen er da også, at der normalt kan meddeles udsættelse på grund af uddannelse - også i tilfælde, hvor denne ikke påbegyndes i umiddelbar tilknytning til skolegangen. Der må dog normalt kræves, at uddannelsen beslaglægger en væsentlig del af den værnepligtiges tid.

Hensyn til at opnå arbejde, ansættelse, anciennitet og hensynet til økonomiske forhold og gæld kan normalt ikke begrunde udsættelse.

Arbejdsgiverhensyn og mangel på arbejdskraft kan ikke begrunde udsættelse, idet der ikke er hjemmel i værnepligtsloven hertil.

I "Redegørelse for udsættelsesproblematikken", der er afgivet den 16. december 1972 af en særlig arbejdsgruppe nedsat under Styringskomiteen vedrør-

rende rationalisering af udskrivningsvæsenet, findes den i bilag 1 anførte oversigt over behandlede udsættelsessager i første instans. Oversigten viser, at udsættelse med session næsten udelukkende gives af hensyn til den værnepligtige s uddannelse, og at også udsættelse med indkaldelse i næsten 90 % af tilfældene gives på grund af uddannelse.

Kapitel III

Tidligere overvejelser vedrørende ændring af udsættelsesreglerne

Baggrunden for, at udsættelsesspørgsmålet har været taget op i Styringskomiteen vedrørende rationalisering af udskrivningsvæsenet, har først og fremmest været de betydelige administrative ulemper, som det nuværende udsættelses-system påfører især forsvaret, men også civilforsvaret og civil værnepligt ved, at de værnepligtige helt op til mødedagen har mulighed for at få udsættelse med indkaldelse.

Forsvarets værnepligtige søges på fordelingstidspunktet, der ligger $\frac{1}{2}$ til 1 år før deres møde ved forsvaret, fordelt således, at de enkelte værns og tjenestesteders behov for værnepligtige med forskellige uddannelser og forskellige egenskaber så vidt muligt opfyldes. Sker der efter fordelingstidspunktet afgang af værnepligtige på grund af udsættelser, kassationer eller lignende, søger fordelingsmyndigheden at supplere *op* med værnepligtige af beslægtet kvalitet, i det omfang det er muligt under hensyntagen til et rimeligt indkaldelsesvarsel, men da der sker endog ganske betydelige afgang helt op til mødedagen, må der ofte erstattes med værnepligtige af en anden kvalitet end de værnepligtige, der har opnået udsættelse. Herved sker der en delvis ødelæggelse i kvalitativ henseende af resultatet af de halvårslige fordelinger til forsvaret, ligesom mulighederne for præcist at opfylde forsvarets kvantitative behov og dermed at styre værnepligtsmassen, forringes væsentligt.

Den gældende udsættelsespraksis medfører som nævnt også betydelige ulemper for tilrettelæggelsen af indkaldelserne til civilt arbejde, hvor det af hensyn til forventet afgang er nødvendigt at indkalde i hvert fald dobbelt så mange værnepligtige til et mødehold, som der er plads til. Denne væsentlige merindkaldelse har til følge, at mødeholdene ved civilt arbejde er af svingende størrelse med deraf følgende over- eller underbelægning af civil værnepligts skoler.

i den nævnte redegørelse har man desuden lagt vægt på, at der årligt udbetales et betydeligt beløb i henhold til lov om offentlig forsorg, § 54 (jfr. nu § 37 i lov om social bistand, lovbekendtgørelse nr. 333 af 19. juni 1974) som hjælp til indkaldte værnepligtige og disses pårørende. Beslutning om bistand træffes af vedkommende kommunes sociale udvalg. Udgifterne til den omhandlede hjælp anslås for finansåret 1975/76 at ville udgøre ca. 63 mill. kr. I henhold til forsorgslovens regler (§105) refunderer staten opholdskommunen 75% af de udgifter, der er afholdt i overensstemmelse med loven.

Styringskomiteen har udtrykt en formodning om, at denne udgift for det offentlige vil kunne nedbringes væsentligt, såfremt værnepligten aftjenes, før de unge har påtaget sig større forpligtelser af økonomisk karakter, f. eks. ved at indgå ægteskab og sætte børn i verden.

Socialministeriet har over for indenrigsministeriet udtalt, at hverken kommunerne eller socialministeriet har beløbsmæssige eller statistiske opgørelser over, hvorledes hjælpen fordeler sig på forskellige aldersgrupper af værnepligtige. Det er dog flere kommuners og socialministeriets erfaring, at hjælpen til værnepligtige med etablerede forsørgerpligter er betydeligt større end til den enlige og som oftest yngre værnepligtige. Samme opfattelse gives der udtryk for i en af værnepligtige meniges talsmænds økonomi- og socialudvalg foretaget værnepligtsundersøgelse af november 1972. Undersøgelsen viste, at værnepligtige i aldersgruppen 18-21 år, der den gang udgjorde godt 80 % af de indkaldte værnepligtige, modtog godt 60 % af den samlede støtte efter forsorgsloven. De værnepligtige, der ved indkaldelsen var fyldt 25 år, udgjorde knap 4%, men modtog dog 15 % af støtten. Dette forhold beror på, at reglerne om hjælp efter forsorgslovens § 54 hovedsagelig sigter mod at afhjælpe den trang, der opstår ved, at den værnepligtiges forsørgelsesevne bortfalder under indkaldelsen, og hjælpen er derfor afpasset efter det hidtidige levestandardniveau.

Socialministeriet har mundtligt overfor indenrigsministeriet tilkendegivet, at det på grund af det mangelfulde statistiske materiale er forbundet med stor usikkerhed at vurdere, hvilke besparelser, der vil kunne opnås ved en gennemførelse af en tidligere indkaldelse til aftjening af værnepligten, men har dog for finansåret 1974/75 anslået besparelsen til 4-6 mill. kr. for statskassens vedkommende og til yderligere ca. 2 mill. kr. for kommunernes vedkommende. Hvis man anvender et besparelsessynspunkt, har socialministeriet i overensstemmelse hermed kunnet tilslutte sig en tidligere indkaldelse af de værnepligtige.

Endelig har Styringskomiteen taget hensyn til, at kassationsprocenten er stærkt stigende blandt de højere aldersgrupper. I "Redegørelse for udsættelsesproblematikken" er det oplyst, at kassationsprocenten indtil det 26. år er jævnt stigende fra ca. 20 % til ca. 40 %, medens den for aldersgrupper over 26 år ligger på op imod det dobbelte - jfr. nærmere bilag 2. Bilaget må tages med et væsentligt forbehold, idet de høje kassationsprocenter for de ældre årsgange i en væsentlig udstrækning skyldes, at der her er tale om et stort antal værnepligtige, der underkastes fornyet sessionsbehandling. Dette betyder bl. a., at procenten for de 27 og 28-årige er udregnet alene på grundlag af værnepligtige, som har ønsket fornyet sessionsbehandling, fordi de mente, der var grundlag for kassation.

Da næsten samtlige værnepligtige, der først aftjener deres værnepligt i så høj en alder, har udsættelse på grund af en akademisk uddannelse, er der dog en vis sandsynlighed for, at det nuværende system har en betydelig ulighed i værnepligtsbyrden til følge, og der er da også fra forskellig side - herunder også fra de værnepligtiges - blevet peget på denne ulighed.

Kapitel IV

Foreliggende skitser til ændring af udsættelsesreglerne

1) Flertalsindstillingen i redegørelse af 16. december 1972.

I den nævnte redegørelse af 16. december 1972 foreslås følgende udsættelses-system indført:

a. Udsættelse med session kan på samme grundlag som nævnt i værnepligtslovens § 11 meddeles indtil udgangen af det kalenderår, i hvilket den værnepligtige fylder 26 år.

b. Udskrivningsmyndighederne kan uden ansøgning fra den værnepligtige udskyde sessionsbehandlingen længst indtil udgangen af det kalenderår, i hvilket den værnepligtige fylder 26 år, hvis en sådan udskydelse på grund af oplysninger om den værnepligtiges forhold, herunder især uddannelse, findes hensigtsmæssig.

c. Udsættelse med indkaldelse, der længst skal kunne meddeles 3 gange 1 år efter den værnepligtiges 26. år skal kunne meddeles, når særligt velfærdstruende forhold gør sig gældende. Ansøgninger, der alene er begrundet i hensynet til en uddannelse, skal ikke kunne danne grundlag for udsættelse med indkaldelse. Det må dog fremhæves, at afbrydelse af en uddannelse i ganske særlige tilfælde vil kunne være af afgørende betydning for en værnepligtig eller især dennes pårørendes velfærd. I sådanne tilfælde bør der kunne meddeles udsættelse, ikke primært for at den værnepligtige kan gennemføre uddannelsen, men for at forhindre, at den velfærdstruende situation opstår.

d. Udsættelse med indkaldelse udover det kalenderår, i hvilket den værnepligtige fylder 23 år, meddeles alene for 1 år ad gangen.

e. En værnepligtigs behov for udsættelse indtil udgangen af det kalenderår, i hvilket han fylder 26 år, bør som hovedregel alene imødekommes ved, at der meddeles udsættelse med session.

Først når mulighederne for udsættelse med session er udtømt, og i så fald kun, når grundlaget for udsættelse med indkaldelse, jfr. ovenfor under litra c., er opstået, efter at den værnepligtige er endeligt sessionsbehandlet, anvendes udsættelse med indkaldelse.

2) "Den hårde løsning."

Med "den hårde løsning" tænkes der på en ordning, hvorefter der hverken gives adgang til at meddele udsættelse med session eller med indkaldelse, bortset fra velfærdstruende forhold.

Redegørelsen fra udsættelsesgruppen opregner en række gunstige virkninger af denne mulighed:

De værnepligtige vil alle komme til at aftjene værnepligten i en ung alder, hvilket vil indebære fordele for forsvaret, der vil kunne disponere over en mere homogent sammensat værnepligtsmasse og ofte også for de værnepligtige selv, der vil komme til at aftjene værnepligten på et tidspunkt, hvor de normalt er ugifte og ikke har påtaget sig større økonomiske forpligtelser. Udgifterne til offentlig forsorg vil kunne begrænses væsentligt, ligesom værnepligtsbyrden må forudses at blive ligeligt fordelt på alle samfundsgrupper, idet de høje kassationsprocenter for de højere aldersgrupper ikke længere vil figurere.

Ordningen vil imidlertid medføre et behov for etablering af særlige tjenesteomgange for værnepligtige med livsstillinger, som forsvaret har behov for, eller antagelse af frivilligt personel, idet det ikke blandt 19-20 årige vil være muligt at skaffe værnepligtige med en lang række af de uddannelser., som forsvaret har specielt behov for. Som eksempler herpå nævnes maskinmestre og skibsførere, som er en nødvendighed for søværnet, ingeniører, læger, tandlæger m. v.

Ifølge udsættelsesredegørelsen vil etablering af særlige tjenesteomgange for disse mange uddannelsesgrupper næppe være hensigtsmæssig, ligesom antagelsen af frivilligt personel til erstatning for værnepligtige næppe kan anses for en realistisk løsning.

3) "Den modificerede hårde løsning. "

Et medlem af Styringskomiteen - udskrivningschef Viggo Ramm - er fremkommet med et forslag til en variant af "den hårde løsning", hvorefter der til værnepligtige, som følger eller har fulgt en 12-årig skoleundervisning gives udsættelse med session længst til 2 år efter afslutning af denne skolegang, medens der til værnepligtige, som følger eller har fulgt en 10-årig skoleundervisning, gives udsættelse med session længst til udgangen af en umiddelbart herafter påbegyndt lærlingeuddannelse eller anden uddannelse af indtil 4 års varighed.

For - og imod - forslaget taler stort set de samme ting, som er fremkommet vedrørende den egentlige "hårde løsning".

Kapitel V

Kritik af de foreliggende iskitser

a) Flertalsindstillingen i redegørelse af 16. december 1972.

A. Rektorkollegiet har udtalt, at de på de enkelte institutioner meddelte uddannelser er så forskelligartede, både hvad studietid og studieopbygning angår, at en fælles udtalelse vil være vanskelig. - Generelt kan dog siges, at man finder, at et fravær fra studierne på over en vis periode normalt vil medføre en forlængelse af studiet af en varighed, der overstiger den afbrudte periode og derigennem ofte kan bevirke en forringelse af hele studieforløbet.

En afbrydelse af studiet før at aftjene værnepligt må i øvrigt frarådes, selv ved studier, der er opbygget af moduler.

Reglerne for indkaldelse og udseettelse af værnepligt bør formuleres så fleksibelt som muligt, således at de passer bedst muligt ind i de studerendes tarv både ved eventuel afbrydelse af studiet og ved eksamensafslutning, således at der kan ske hurtig indkaldelse, så der ikke opstår for megen spildtid.

Ved de fleste uddannelser vil de studerende have afsluttet deres studium før det fyldte 26. år, men i de tilfælde, hvor dette ikke er sket, vil det virke urimeligt, hvis den studerende umiddelbart før den afsluttende eksamen skal indkaldes for at aftjene sin værnepligt.

Rektorkollegiet er derfor af den opfattelse., at for ikke at ramme denne gruppe studerende urimeligt hårdt, må der fortsat være mulighed for at opnå udsættelse med indkaldelse til aftjening af værnepligt udover det 26. år, når det dokumenteres, at grundelsen herfor er ønsket om at færdiggøre en påbegyndt højere uddannelse.

På denne baggrund henstiller kollegiet, at der ikke foretages ændringer af værnepligtslovens udsættelsesregler, før en omhyggelig undersøgelse har fundet sted af det grundliggende materiale for en sådan disposition.

Fra de udtalelser, som Rektorkollegiet har vedlagt, kan det nævnes, at Roskilde Universitetscenter har peget på, at studierne ved dette center er tænkt som hele sammenhængende forløb, hvor modulstrukturen kun skal sikre mulighed for en smidig tilrettelæggelse af studieforløbet, men hvor den foreslåede modulstruktur ikke medfører., at studierne kan afbrydes vilkårlige steder i forløbet. Efter centrets opfattelse vil de foreslåede regler blot flytte omkostningerne fra én sektor i samfundet til en anden., nemlig til uddannelsessystemet, hvor kostbar uddannelsestid vil gå unødigt til spille. Centret foreslår derfor, at man lægger sig fast på, at alle studerende skal have aftjent deres værnepligt inden de påbegynder en højere uddannelse, eller at der gives mulighed for udsættelse med indkaldelse eller med både session og indkaldelse udover det fyldte 26. år, hvis uddannelsesmæssige grunde taler herfor.

Det kan endvidere nævnes, at Århus Universitet har peget på, at universitetsuddannelserne overvejende ikke er modulopbyggede, og hvor talen er om modullignende opbygninger, er der ofte en stærk sammenhæng mellem de enkelte kurser, således i den matematisk-fysiske faggruppe.

Det er i redegørelsen for udsættelsesproblematikken anført, at embedsmænd fra undervisningsministeriet under en mundtlig drøftelse med embedsmænd fra indenrigsministeriet den 27. november 1972 har oplyst, at de fleste unge vil have afsluttet deres uddannelse i 25 års alderen, at det kun er visse af de højeste akademikeruddannelser, der vil vare udover dette tidspunkt, og at de fleste uddannelser er opbygget efter et modulprincip. Universitetet betegner denne fremstilling som aldeles forkert. Århus Universitet sætter endelig spørgsmålstegn ved, at man bør kunne pålægge den værnepligtige udsættelse med sejsion indtil det fyldte 26. år.

B. Danske studerendes fællesråd har udtalt, at man kan tilslutte sig, at udsættelse med session i fremtiden anvendes som hovedprincip. Til gengæld påpeger fællesrådet, at den foreslåede indskrænkning af mulighederne for udsættelse udover det 26. år ser ud til at få en række meget uheldige virkninger for den gruppe af studerende, der rammes af forslaget, samtidig med at de forventede fordele med hensyn til administrativ og økonomisk rationalisering ser ud til at blive yderst begrænsede. Skadevirkningerne ved forslaget taget i betragtning anbefaler fællesrådet, at forslaget bortfalder, og at reglerne giver mulighed for udsættelse med værnepligt, indtil uddannelsen er afsluttet.

Til støtte for denne konklusion henviser fællesrådet til, at de i udsættelsesredegørelsen indeholdte tal synes at indicere, at alene ændringen med hensyn til udsættelsespraksis frem til det 26. år (udsættelse med session) vil betyde en temmelig kraftig indskrænkning i antallet af udsættelser med indkaldelser og dermed en tilsvarende reduktion af de administrative vanskeligheder.

Fællesrådet anfører endvidere, at undersøgelsen foretaget af de værnepligtige menige talsmænds uddannelsesudvalg, jfr. nedenfor, synes at pege på, at der bliver tale om mere end nogle få indkaldte, der vil få deres studier afbrudt, selvom tallet er lavt i forhold til det samlede antal indkaldte.

Fællesrådet mener derfor, at de forventninger, der knytter sig til forslaget hvad angår rationaliserings- og besparelsesmuligheder, er noget overdrevne. Til gengæld har man efter fællesrådets opfattelse tilsyneladende undervurderet det antal studerende, der ville blive udsat for at skulle afbryde studieforløbet, hvis forslaget gennemføres. Under alle omstændigheder finder fællesrådet det beklageligt, at en så væsentlig del af argumentationen for dette forslag er så løst funderet, som tilfældet er. Det er i denne forbindelse faldet fællesrådet for brystet, at de studerende, som i givet fald vil rammes af det nye system, er dem, som er kommet ind på læreranstalterne som dispensanter, eller som har problemer i studiet. Fællesrådet finder, at det vil være uretfærdigt, at det særligt er disse grupper, der rammes, når bestræbelserne inden for uddannelsessystemet i øvrigt synes at gå ud på at støtte, at denne gruppe fuldfører studierne.

Danske studerendes fællesråd har ligesom Århus Universitet anført, at der for langt størstedelen af alle uddannelserne, herunder ved universiteterne i København, Århus og Odense, ikke er anvendt et modulprincip i opbygningen,

og at uddannelserne ikke uden videre kan afbrydes. Herudover danner også et modulopbygget studieforløb en helhed, og en afbrydelse midt i forløbet vil naturligvis betyde en forstyrrelse, der i en række tilfælde må frygtes at have forlængelse af studiet til følge.

C. De uddannelsessøgendes samarbejdsudvalg har udtalt, at en registrering af de værnepligtiges uddannelse kun vil forøge de administrative byrder. Samarbejdsudvalget har også i øvrigt peget på de samme betænkeligheder som Rektorkollegiet og Danske studerendes fællesråd, såsom samfundsmæssigt resourcespild, belastning af i forvejen "svage" studentergrupper og understreger i den forbindelse, at forslaget i sine konsekvenser netop vil stille især en gruppe af uddannelsessøgende, nemlig de med dårlig økonomisk baggrund, endnu mere ulige i adgangen til de videregående uddannelser. Udvalget tager derfor kraftig afstand fra forslaget og opfordrer undervisningsministeren til at optage forhandling.

D. De værnepligtige meniges talsmandsudvalg gør bl. a. opmærksom på, at den studietid, der i udsættelsesgruppens redegørelse lægges til grund for en skærpelse af udsættelsesreglerne, ikke er i overensstemmelse med virkeligheden, idet hele det humanistiske hovedområde og det teologiske studium ifølge statistiske oplysninger, indhentet fra Københavns Universitet, vil blive ramt af reglerne.

Talsmandsudvalget mener endvidere ikke, at betænkningen følger sine intentioner om en mere ligelig fordeling af værnepligtsbyrden, idet man efter udvalgets opfattelse skærper reglerne på en "uretfærdig" måde ved at foreslå bestemmelserne indført under særlig hensyntagen til de uddannelser, som forsvaret har brug for.

E. Undervisningsminister Tove Nielsen har i skrivelse af 27. maj 1974 - efter at have modtaget Rektorkollegiets og Danske studerendes fællesråds tilkendegivelser - udtalt følgende:

"Det fremgår af de modtagne udtalelser, at de adspurgte instanser ikke finder at kunne gå ind på det fremsatte forslag om mulighederne for at opnå udsættelse for møde på session m, v.

Jeg finder imidlertid ikke, at de indkomne udtalelser, som kun er dækkende for de længerevarende uddannelser, kan berettige en indsigelse imod gennemførelse af det forelagte forslag.

I øvrigt finder jeg, at det herfra i skrivelse af 14. juni 1973 meddelte om de allerede stedfundne og stadig stedfindende rationaliseringsbestræbelser inden for de længerevarende videregående uddannelser snarere taler for, at alle uddannelsessøgende kan og bør stilles lige med hensyn til mulighederne for udsættelse. (I den nævnte skrivelse udtales bl. a., at et stigende antal af de højere uddannelser i Danmark opbygges efter et modulsystem, og at eksaminerne består ved aflæggelse af prøver i de enkelte fag).

På denne baggrund finder jeg at kunne tiltræde den i udsættelsesredegørelsen foreslåede løsning, idet jeg dog går ud fra, at nyordningen ikke vil blive indført uden varsel, da de igangværende studerende utvivlsomt planlægger deres studier efter den hidtil gældende ordning. "

Ministeren tilføjede dog, at hun gik ud fra, at man også fortsat .: sjældne tilfælde og under en streng praksis ville have mulighed for at imødekomme de studerende.

Undervisningsminister Ritt Bjerregaard giver i sin skrivelse af 2. april 1975 udtryk for den opfattelse, at de af undervisningsinstitutioner og organisationer fremførte indvendinger ikke uden videre lader sig afvise, for selvom det formentlig vil dreje sig om forholdsvis få personer, der kan komme i vanskeligheder, hvis forslaget gennemføres, er der risiko for, at disse især vil komme fra de svagere grupper af studerende. Ministeren kan derfor tiltræde, at der foretages en nærmere vurdering af de kritikpunkter, som er fremført mod forslaget og foreslår, at der nedsættes et udvalg med henblik herpå.

F. Forsvarsminister Kjeld Olesen er i skrivelse af 7. maj 1973 gået ind for udsættelse af gruppens flertalsindstilling.

Forsvarsminister Erling Brøndum udtaler i en skrivelse af 9. september 1974, at også han er mest stemt for at følge den skitse, der er indeholdt i redegørelsen af 16. december 1972, men gerne modereret således, at værnepligtige, som agter at påbegynde en længerevarende uddannelse, kan stilles over for et valg med hensyn til, om de ønsker at aftjene værnepligten før eller efter studiet, dog således, at indkaldelsen senest vil finde sted ved udgangen af det år, hvori de fylder 26 år.

Det er efterfølgende af forsvarsministeriets embedsmænd oplyst, at der ikke hermed foreslås nogen egentlig ændring i det skitserede udsættelsessystem. Forsvarsministeriet har blot ønsket at pege på det rimelige i, at de værnepligtige bliver orienteret om udsættelsesmulighederne, og at de værnepligtige opfordres til at vælge mellem at aftjene værnepligten før eller efter et studium inden for rammerne af de udsættelsesregler, der er foreslået i redegørelsen af 16. december 1972. •-

Forsvarsministeren kan i øvrigt erklære sig enig i, at økonomiske betragtninger såvel for samfundet som for den enkelte værnepligtige bør tillægges vægt ved fastsættelsen af udsættelsesreglerne, men også hensynet til en lige-lig fordeling af værnepligtsbyrden, og en hensigtsmæssig fordelingsprocedure bør efter ministerens opfattelse tillægges betydelig vægt.

G. Socialministeriet har i skrivelse af 28. november 1973 udtalt, at det på grund af det mangelfulde statistiske materiale ville være forbundet med stor usikkerhed at vurdere, hvilke besparelser, der ville være forbundet med gennemførelse af den tidligere indkaldelse til aftjening af værnepligten. Det er dog socialministeriets opfattelse, at de økonomiske fordele herved ikke ville være betydelige.

De citerede udtalelser tyder på, at man ikke kan udelukke, at de besparelser til kontanthjælp til værnepligtige - som indtil nu altså ikke har kunnet opgøres nogenlunde præcist - som man vil opnå ved den foreslåede skærpelse af udsættelsespraksis, vil blive opvejet eller endog overgået af de udgifter (stipendier, kontanthjælp og navnlig forøgede udgifter som følge af studieforlængelse), som vil være forbundet med, at mange uddannelsessøgende må afbryde uddannelsen for at aftjene deres værnepligt.

b. "Den hårde løsning" og "Den modificerede hårde løsning. "

Ingen af de tidligere omtalte organisationer og institutioner har kommenteret disse udsættelsesforslag, se dog side 15, Roskilde Universitetscenter.

Forsvarsminister Kjeld Olesen har i sin skrivelse af 7. maj 1973 - samtidig med at han tiltræder det af flertallet i udsættelsesgruppen stillede forslag - tilkendegivet, at han har megen sympati for den skitserede "hårde løsning".

Forsvarsminister Erling Brøndum har i sin skrivelse af 9. september 1974 ytret sympati for "den hårde løsning", men mener dog samtidig, at denne mulighed ikke tilgodeser forsvarets behov for at kunne anvende en række værnepligtige i overensstemmelse med deres livsstilling, hvortil kommer, at den næppe lader sig forene med hensynet **til** u-lands værnepligten.

Kapitel VI

Resume af de fremførte synspunkter og udvalgets overvejelser på baggrund heraf

Udvalget har foretaget en gennemgang af de fordele og ulemper, der er fremført såvel i relation til de gældende udsættelsesregler som vedrørende flertals- og mindretalsindstillingerne i betænkningen af 16. december 1972. Udvalget har derudover drøftet, hvorvidt der kan tænkes andre måder at løse udsættelsesproblemerne på.

Modstanden mod de gældende udsættelsesregler og mod de refererede skitser til nye regler kan opsummeres således:

En lang række uddannelsesorganisationer og institutioner har givet udtryk for meget store betænkeligheder over for flertalsindstillingen fra 1972 - jfr. herved undervisningsministeriets skrivelse af 30. oktober 1975 til udsættelsesunderudvalget (bilag 3) og undervisningsministeriets notat af 15. marts 1976 til Værnepligtsudvalget (bilag 4). Der peges her bl. a. på, at et fravær fra studierne i forbindelse med aftjening af værnepligten groft skønnet kan anslås at ville medføre en studieforlængelse på ca. $\frac{1}{2}$ år ud over det tidsrum, der medgår til værnepligtens aftjening. Det anføres, at studieforlængelsen for den enkelte studerende vil medføre, dels en øget udgiftsbyrde i forbindelse med studiets finansiering, dels alternative udgifter som følge af tabt arbejdsfortjeneste baseret på kandidataflønning i det pågældende tidsrum. Dette forhold forstærkes yderligere af, at lønancienniteten normalt regnes fra kandidatåret. Til anskueliggørelse af, hvor mange studerende der i givet fald vil blive ramt, har undervisningsministeriets økonomiske statistiske kontor fremlagt det i bilag til notatet af 15. marts 1976 gengivne materiale af 9. marts 1976. Det fremgår bl. a. heraf, at 29 % af de mandlige studerende ved de videregående uddannelser er 21 år eller derover, og da tilgangen til disse uddannelser har været stigende i perioden 1965-1974, må det forventes, at andelen af "ældre" studerende vil være voksende i de nærmest kommende år. - På denne baggrund kan undervisningsministeriet ikke gå ind for flertalsindstillingen fra 1972.

Undervisningsministeriet har ligeledes under udvalgsarbejdet stillet sig afvisende over for såvel den egentlige "hårde løsning" som "den modificerede udgave" heraf på grund af disse løsningers manglende hensyntagen til uddannelsesforløbene.

Undervisningsministeriet vil således, hvis det skal vælge mellem de foreliggende muligheder, foretrække at den gældende ordning - med dens meget liberale adgang til udsættelse - opretholdes.

Forsvarsministeriet har - som tidligere anført - en række indvendinger imod de gældende udsættelsesregler og har som nævnt tilsluttet sig flertalsindstillingen fra 1972. Forsvarets repræsentanter har under udvalgsdrøftelserne fastholdt ønsket om gennemførelse af 1972-forslaget, navnlig fordi der

herved fortsat vil være sikret det fornødne grundlag for at bibringe forsvaret det nødvendige antal værnepligtige med særlig uddannelse. Det er derudover gjort gældende, at 1972-løsningen giver de unge mænd, der ønsker at gennemføre en videregående uddannelse, mulighed for at vælge mellem, om de vil have overstået deres værnepligtstjeneste før begyndelsen af studiet, eller om de vil søge udsættelse til efter studiets afslutning. Forsvarets repræsentanter har endvidere anført, at selvom flertalsindstillingen for 1972 indebærer, at sessionsbehandlingen skal finde sted inden udgangen af den værnepligtiges 26. år, kan indkaldelsen godt trække ud til slutningen af det år, hvori den værnepligtige fylder 27; herved skulle antallet af studerende, der kommer i klemme, blive reduceret i betydelig grad.

Forsvaret kan ikke gå ind for nogen af de fremsatte former for "hård løsning", idet disse på ingen måde tilgodeser forsvarets behov for værnepligtige med særlig uddannelse.

Civilforsvarets repræsentant i udvalget har tilkendegivet, at civilforsvarsstyrelsen allerede i 1971 stillede forslag om en nedbringelse af antallet af "ældre" og "bogligt uddannede" værnepligtige i civilforsvarskorpset, begrundet i, at disse grupper procentvis store andel af indkaldelsesholdene giver betydelige vanskeligheder bl. a. i uddannelsen. Civilforsvarsstyrelsen ser derfor - og fordi problemerne vedrørende de såkaldte livsstillingsfolk (navigatører, maskinmestre, læger, tandlæger, ingeniører, jurister, teologer og farmaceuter) ikke eksisterer i civilforsvaret - med sympati på en udsættelsesmodel, der indebærer en tidlig indkaldelse af de værnepligtige.

Repræsentanten for civilt arbejde og for udskrivningsvæsenet mener ikke, at det har nævneværdig betydning for civil værnepligtstjeneste, hvilken løsning man vælger; dog må man være opmærksom på, at interessen for militærnægtertjenesten er stigende blandt de ældre, højt uddannede værnepligtige, og dette kan tale for at vælge en løsning, der indebærer tidlig indkaldelse. I samme retning trækker det forhold, at kassationsprocenten - som tidligere anført - stiger betydelig med alderen, både fordi de ældre værnepligtige faktisk er mindre egnede til tjenesten end de unge, og fordi sygdomsbevidstheden stiger med alderen. En indkaldelse af de værnepligtige i en ung alder vil således fremme lighed i værnepligtsbyrden.

Indenrigsministeriets repræsentant i udvalget har henledt opmærksomheden på, at det næppe vil være realistisk at udarbejde og fremsætte et lovforslag om ændring af værnepligtslovens bestemmelser om adgang til at opnå udsættelse med session eller med indkaldelse, såfremt et sådant lovforslag på afgørende punkter strider mod forsvarets tarv eller mod de hensyn af uddannelsesmæssig art, som undervisningsministeriet varetager, og han ser derfor gerne, at udvalget er i stand til som grundlag for en reform at fremlægge et forslag, der i videst muligt omfang tilgodeser såvel forsvarsministeriets som undervisningsministeriets interesser.

Alle disse synspunkter, der for størstedelens vedkommende allerede blev fremført under udarbejdelsen af underudvalgets rapport, har været drøftet med udvalgets politiske repræsentanter, og man er herefter nået frem til den i kapitel VII - på underudvalgets rapport baserede - skitse, der i videst mulig omfang søger, dels at imødegå de argumenter, der er blevet fremført mod de omtalte udsættelsesmodeller, dels søger at tilgodesee såvel undervisningsmini-

steriets som forsvarets og civilforsvarets interesser samtidig med, at der er stræbt mod at opnå den under de givne omstændigheder størst mulige lighed i værnepligtsbyrden - jfr. i øvrigt kommentarerne til de enkelte punkter i kapitel **VIII**.

Til skitsen skal endelig bemærkes, at dens gennemførelse vil medføre en betydelig lettelse ved administrationen af udsættelsessagerne i forhold til det gældende system, idet der efter udvalgets skøn - uden at der kan gives nogen eksakte tal **til** belysning heraf - vil ske en betragtelig nedgang i antallet af udsættelsessager - navnlig sager vedrørende udsættelse med indkaldelse - med deraf følgende aflastning af de værnepligtsadministrerende myndigheder ved skitsens gennemførelse.

Kapitel VII

Udvalgets skitse til nye udsættelsesregler

- 1) Sessionsalderen nedsættes gradvis med 3 måneder pr. halvår til 18 år.
- 2) Værnepligtige indkaldes normalt til tjeneste $j - 1\frac{1}{2}$ år efter udløbet af det sessionshalvår, eventuelt det sessionskvartal, hvori de er blevet sessionsbehandlet.
- 3) Værnepligtige, der følger en 12-13 årig skolegang med henblik på at tage studentereksamen, højere forberedelseseksamen eller lign., tilsiges til/gives udsættelse med sessionsbehandlingen indtil $j - 1$ år (eventuelt 1/4 til 3/4 år) før skolegangens afslutning med henblik på indkaldelse til møde til værnepligts-tjeneste i tiden fra begyndelsen af juli måned i det år, hvori eksamen består, til midten af februar måned det følgende år, d. v. s. at de normalt indkaldes i en alder af 19 - 20 år. Der skal dog på begæring kunne meddeles dem udsættelse med sessionsbehandlingen/værnepligtstjenesten, såfremt de i umiddelbar fortsættelse af skolegangens afslutning ønsker at gennemføre en faglig eller hertil svarende uddannelse, som forsvaret har behov for, og såfremt sådan uddannelse påbegyndes inden $\frac{1}{2}$ år efter bestået eksamen.
- 4) Der skal efter begæring og mod forevisning af fornøden dokumentation for uddannelsen meddeles værnepligtige, der har fulgt en skolegang på højest 10 år, og som ved sessionsalderens indtræden er igang med en læringeuddannelse eller hertil svarende uddannelse, udsættelse med sessionsbehandlingen i $\frac{1}{2} - 1$ år (1/4 til 3/4 år) før den forventede afslutning af højst 4 års uddannelse, d. v. s. at de normalt indkaldes i en alder af 21 eller 22 år.
- 5) Værnepligtige, der ved sessionsalderens indtræden er i gang med en uddannelse til navigatør eller maskinmester eller den herfor fornødne praktiske foruddannelse, gives - mod forevisning af dokumentation for at sådan uddannelse er eller vil blive påbegyndt - udsættelse med sessionsbehandling indtil $j - 1$ år før den forventede afslutning af uddannelsen, d. v. s. at de normalt vil blive indkaldt i en alder af 23 eller 24 år.
- 6) Værnepligtige, der ved sessionsalderens indtræden følger en 12-13 årig skolegang med henblik på at tage studentereksamen, højere forberedelseseksamen eller lign., og som tilkendegiver, at de agter at påbegynde en videregående uddannelse i Danmark til læge, tandlæge, jurist eller ingeniør kan, såfremt de udtrykker ønske om at aftjene værnepligten i det militære forsvar, gives udsættelse med sessionsbehandlingen eller indkaldelsen, indtil det er

afklaret, om de har fået adgang til studiet, dog længst indtil det sessionshalvår (sessionskvartal), der følger umiddelbart efter bestået studentereksamen eller højere forberedelseseksamen.

De, der derefter foreviser dokumentation for, at de følger en af de ovennævnte uddannelser, meddeles yderligere udsættelse med session indtil $\frac{1}{2}$ år før det tidspunkt, hvor de forventes at ville bestå den afsluttende eksamen. Medicinske studerende, som omfattes af forsvarets særordning for læger, meddeles dog kun yderligere udsættelse til 1 år for forventet 1. del B. Der meddeles omgængere fornøden yderligere udsættelse.

Udsættelse med sessionsbehandling kan længst gives til udgangen af det år, hvori den værnepligtige fylder 26 år.

7) Indkaldelse af de i pkt. 5 og 6 omhandlede værnepligtige finder sted snarest efter afsluttet eksamen (for medicinske studerende snarest efter afsluttet 1. del B), hvilket vil sige 1 - $1\frac{1}{2}$ år efter det sessionshalvår, hvori de værnepligtige er blevet sessionsbehandlet. Værnepligtige, der inden dette tidspunkt ikke har afsluttet den påbegyndte uddannelse vil - efter nærmere fastsatte regler - blive indkaldt til grunduddannelse i en studiefri periode og derefter midlertidigt hjemsendt med henblik på færdiggørelse af studiet, dog længst indtil 3 år efter hjemsendelsestidspunktet.

8) Værnepligtige, der er meddelt udsættelse med sessionsbehandling, i medfør af pkt. 5 og 6, men henblik på at gennemføre en videregående uddannelse kan ikke begære sig overført til civilt arbejde (militærnægtertjeneste), før de har gennemført den første samlede uddannelse i forsvaret.

9) Forsvarets mobiliseringsbehov for værnepligtige med særlige civile uddannelser, der ikke er omfattet af reglerne i pkt. 4, 5 og 6, forudsættes dækket gennem genindkaldelse i op til 60 (70) dage for militær videreuddannelse i overensstemmelse med den, efter den første samlede tjeneste, erhvervede civile uddannelse, jf. §9 i lov om forsvarets organisation m. v. (lovbekendtgørelse nr. 308 af 1/6 1973).

10) Der føres nøje kontrol med, om de unge mænd, der har påbegyndt en af de under punkt 3, 4, 5 eller 6 nævnte skolegange/uddannelser, gennemfører disse. I tilfælde af uddannelsesskift eller ophør af uddannelsen af anden grund indkaldes de pågældende snarest til normal værnepligtstjeneste - eller til sessionsbehandling, hvis denne endnu ikke har fundet sted.

11) Der sikres sessions- og fordelingsmyndigheder adgang til oplysninger i eksisterende uddannelsesregistre. Det kan pålægges uddannelsesinstitutioner at afgive indberetning til sessions- og fordelingsmyndigheder om unge mænds afgang efter fuldført eller afbrudt uddannelse.

12) Ud over de her nævnte tilfælde kan der kun gives udsættelse med sessionsbehandlingen - eller med indkaldelsen -, hvis en sådan udsættelse vil være af afgørende betydning for den værnepligtiges eller hans pårørendes velfærd.

13) Der bør indføres særlige overgangsregler, således at værnepligtige, der har påbegyndt uddannelser af længere varighed under det nuværende udsættelsessystem, kan få lejlighed til at fuldføre disse.

14) Det forudsættes, at alle værnepligtige i rimelig tid inden sessionsalderens indtræden bliver nøje orienteret om reglerne om pligten til at fremstille sig for session og om værnepligtstjenesten, herunder om adgang til at opnå udsættelse med session og indkaldelse. Orienteringen forudsættes bl. a. givet i skolen.

Kapitel VIII

Kommentarer til de enkelte punkter i skitsen

ad 1. (Sessionssaldere):

I medfør af § 11, stk. 1, i lov om værnepligt, indtræder pligten for værnepligtige til at fremstille sig på session i det år, hvori en værnepligtig fylder 18 år, med mindre indenrigsministeren efter forhandling med forsvarsministeren bestemmer, at den først skal indtræde i et senere år. Med hjemmel i denne bestemmelse er det ved indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 619 af 19. december 1974 om værnepligtiges møde på session for kalenderåret 1975 bestemt, at pligten til at fremstille sig på sessionen indtræder i det halvår, hvori den værnepligtige fylder 19½ år.

Efter forhandling med forsvarsministeriet er sessionsalderen ved indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 599 af 8. december 1975 om værnepligtiges møde på session - nedsat med 3 måneder fra den 1. januar 1976 og med yderligere 3 måneder fra den 1. juli 1976.

Det er tanken at fortsætte denne gradvise nedsættelse af sessionsalderen - med 3 måneder pr. halvår - således, at man når ned på de foreslåede 18 år pr. 1. juli 1978.

Baggrunden for forslaget om en sessionsalder på 18 år er dels hensynet til de værnepligtige selv, idet en aftjening af værnepligten hurtigst muligt efter skolegangens afslutning i mindst muligt omfang vil gribe ind i de værnepligtiges tilværelse, dels hensynet til forsvarrets ønske om at kunne råde over de værnepligtige i en ung alder.

Endvidere har en nylig foretaget undersøgelse bekræftet formodningen om, at der er et forholdsmæssigt større antal blandt de "ældre" værnepligtige, som modtager hjælp fra det offentlige end blandt de yngre årgange, hvorfor en lav sessionsalder også vil have en vis samfundsøkonomisk interesse. (Oversigt over en række kommuners udbetaling af hjælp til indkaldte værnepligtige findes i bilag 5).

Når sessionsalderen er foreslået nedsat gradvis over en række sessionshalvår, er det af praktiske og administrative grunde og for at modvirke, at en bestemt fødselsårgang/halvårgang opnår fordele, som ikke kommer efterfølgende årgange til gode i henseende til mulighederne for at opnå fritagelse for aftjening af værnepligten.

ad 2. (Tidsrummet mellem session og indkaldelse):

Forslaget tilstræber - på linie med flertalsforslaget fra betænkningen af 16. december 1972 - at reducere tidsintervallet mellem session og indkaldelse.

Baggrunden herfor er ønsket om at forbedre de værnepligtsadministrerende myndigheders muligheder for at foretage en rimelig kvalitativ og kvantitativ fordeling af det værnepligtige mandskab på de enkelte værn og tjenestegrene. De gældende regler giver således anledning til betydelige vanskeligheder, fordi mange værnepligtige - på grund af kassation, udsættelser m. v. efter fordelingstidspunktet - må erstattes med værnepligtige, der ikke er i besiddelse af de relevante kvaliteter, ligesom det i nogle tilfælde ikke har været muligt at opfylde det kvantitative behov.

Et reduceret tidsinterval vil endvidere kunne forbedre muligheden for at placere indkaldelsestidspunktet hensigtsmæssigt i forhold til de værnepligtiges uddannelse.

På den anden side vil det næppe være realistisk at forestille sig et kortere tidsrum end 1 år mellem session og indkaldelse, dels fordi det kræver en vis tid at gennemføre de nødvendige foranstaltninger til at fremskaffe frivillige værnepligtige, dels fordi fordelingsproceduren vanskeligt vil kunne klares i forbindelse med en hurtigere indkaldelse.

ad 3. (Studenter, HF'ere):

Udvalget har anset det for hensigtsmæssigt at søge de unge mænd indkaldt så hurtigt som muligt efter afsluttet studentereksamen, højere forberedelseseksamen, el. lign. idet man derved undgår en række uheldige økonomiske og uddannelsesmæssige konsekvenser af en afbrydelse af studieforløbet i forbindelse med aftjening af værnepligten, ligesom der skabes større retfærdighed i værnepligtsbyrden, idet de højere kassationsprocenter for de ældre aldersgrupper (i forbindelse med fornyet sessionsbehandling) ikke længere vil figurere. En hurtig indkaldelse vil endvidere indebære fordele for forsvaret, der vil kunne disponere over en mere ensartet sammensat værnepligtsmasse.

På den anden side ønsker man fra forsvarets side den størst mulige spredning af studenter og HF'ere på de forskellige indkaldelseshold, idet en stærk koncentration af disse relativt højt uddannede unge medfører en række ulemper. Stor uensartethed i sammensætningen vil således give anledning til betydelige vanskeligheder både under den grundliggende uddannelse og i forbindelse med senere befalingsmandsuddannelse af de værnepligtige. Hertil kommer, at de værnepligtige befalingsmænd, der skal virke som instruktører for unge med en langvarig skolegang bag sig, ofte vil blive udtaget fra hold med en kortere skolegang, hvilket i sig selv vil kunne vanskeliggøre betingelserne for en målrettet og givende uddannelse. Endelig har forsvaret behov for på alle indkaldelseshold at få placeret værnepligtige med en række erhvervsfaglige uddannelser.

Som et kompromis mellem disse forskellige hensyn er man i udvalget nået frem til en indkaldelsesperiode for studenter og HF'ere fra begyndelsen af juli måned i det år, eksamen tages, til midt i februar måned det efterfølgende år, hvorved alle tre værn under forsvaret vil kunne fordele de pågældende værnepligtige på flere indkaldelseshold (søværnet på 4, flyvevåbnet på 3 og hæren på 2).

Undervisningsministeriets repræsentant i udsættelsesunderudvalget har dog ønsket at give udtryk for sin store betænkelighed ved, at kun en begrænset del af disse unge kan blive indkaldt umiddelbart efter afsluttet eksamen.

Reglen i afsnittets sidste punktum er indføjet for at opnå den nævnte spredning af studenter og HF'ere på de forskellige indkaldelseshold og for at skabe mulighed for at værnepligtige, der har fulgt en 12-13 årig skolegang, kan gennemføre en faglig uddannelse (lærlingeuddannelse), som forsvaret har behov for.

(Om den gennemsnitlige alder ved bestået eksamen se i øvrigt bilag 6).

ad 4. (Værnepligtige med 10 års skolegang):

Denne regel sikrer, at unge, der vælger at forlade skolen senest efter 10 års skolegang, får mulighed for at gennemføre en erhvervsfaglig uddannelse inden indkaldelsen.

De værnepligtige, der ikke i løbet af tidsrummet fra skolegangens afslutning indtil det 18. år har påbegyndt en sådan uddannelse, falder altså ind under hovedreglen (punkt 1 og 2).

ad 5. (Navigatører, maskinmestre):

Dette punkt er indsat udelukkende af hensyn til forsvarets behov for værnepligtige med disse uddannelser. Forsvarets repræsentanter har således oplyst, at søværnet årligt behøver i alt 266 værnepligtige af disse kategorier.

Udvalget har under udarbejdelse af sine forslag overvejet muligheden af helt at opgive de særlige tjenesteordninger for en række værnepligtiskategorier, herunder navigatører og maskinmestre, og eventuelt erstatte disse særlige tjenesteomgange med en ordning, hvorefter alle unge - uanset eventuelle planer om at gennemgå en for forsvaret relevant uddannelse - skulle indkaldet til normal værnepligt og senere - efter afsluttet civil uddannelse - igen indkaldes med henblik på at opnå de færdigheder, som kræves i forsvaret i relation til disse uddannelseskategorier.

Når denne tanke blev opgivet, var det navnlig fordi den militære uddannelse, disse værnepligtige ville få under den første 9 måneders indkaldelse ved forsvaret, ikke ville kunne anvendes som led i dette personels senere mobileringsuddannelse, hvorfor den nødvendige uddannelse under en ekstra indkaldelse ville komme til at strække sig over op til 17-18 måneder for navigatørernes og maskinmestrenes vedkommende.

Resultatet ville således blive et alvorligt ressourcespild og - i forbindelse dermed - en ganske betydelig udvidelse af den samlede tjenestetid.

(Om forsvarets behov for livsstillingsfolk - og længden af disses militære uddannelse efter den eksisterende ordning - se i øvrigt bilag 7).

ad 6. Læger, tandlæger, jurister og ingeniører:

Forsvarskommandoen har over for udvalget oplyst, at forsvaret årligt til gavn-tjeneste har behov for 150 værnepligtige, som har gennemgået den særlige tjenesteomgang for medicinere (i alt 13 måneder). Af hensyn til afgang på grund af kassation eller overførelse til civilt arbejde i den periode, der ligger mellem lægekorpssets rekruttskole - som er placeret umiddelbart efter 1. del B. af lægevidenskabelig embedseksamen - og underlægeskolen - som følger lige efter den afsluttede lægevidenskabelige embedseksamen - er det imidlertid

nødvendigt hvert år at indkalde ca. 200 værnepligtige til denne særlige tjeneste.

Udvalget har overvejet at foreslå også denne særordning afskaffet, fordi den strider mod intentionerne om at søge værnepligtstjenesten afviklet inden påbegyndelsen af et længerevarende studium. Det har under disse overvejelser bl. a. været drøftet, om forsvarets behov kunne dækkes gennem kontraksansættelse af det fornødne antal færdiguddannede læger. Da effektiviteten blandt sådanne læger formentlig ville blive lidt højere end blandt værnepligtige læger, ville forsvaret i givet fald efter forsvarskommandoens skøn kunne klare sig med 130 læger på årsbasis.

Forsvarets repræsentanter har imidlertid fremhævet, at det - selv på baggrund af den øjeblikkelige og sandsynligvis længerevarende overproduktion af medicinere - vil være umuligt at basere tilgangen af læger til forsvaret udelukkende på folk, der vælger at lade sig ansætte dér, og man har fra forsvarets side stærkt advaret mod at fjerne det sikkerhedsnet i relation til mobiliseringssituationen, som denne særlige tjenesteomgang hidtil har udgjort.

Udvalget har undersøgt, hvorvidt dette sikkerhedsnet kunne tænkes etableret på anden måde og har - jfr. det anførte vedrørende navigatører og maskinmestre - været inde på muligheden af at lade de unge mænd, der måtte have planer om at gå igang med et lægestudium, indkalde til almindelig værnepligtstjeneste på lige fod med andre kommende studerende snarest muligt efter afsluttet skolegang, kombineret med en ordning gående ud på, at der foretages en ekstraordinær indkaldelse af det nødvendige antal færdiguddannede læger med henblik på at give dem indsigt i de særlige færdigheder, som forsvaret skønner nødvendigt under mobilisering, såsom krigskirurgi og evnen til at kunne overtage kommandoen over en sanitetsdeling.

De beregninger, forsvaret har foretaget med henblik på en vurdering af denne mulighed, viser, at en sådan ordning - under hensyntagen til samtlige de funktioner, der fordres af det pågældende mandskab - ville kræve en ekstra uddannelse på 7 måneder i haeren og 11 måneder i søværnet og flyvevåbnet. Når kravene skønnes specielt store i de to sidstnævnte værn, er det også af hensyn til den særlige fredsmæssige lægetjeneste i forbindelse med sø- og luftredningstjenesten og fiskeriinspektionen.

Den ulighed i værnepligtsbyrden, der ville blive en konsekvens heraf, og det betydelige uddannelse s spild, der ville blive en følge af at gennemgå en normal 9 måneders værnepligtstjeneste, hvis uddannelsesmæssige indhold kun i yderst begrænset omfang ville kunne anvendes under den senere ekstraordinære værnepligtstjeneste, skønnes at være så alvorlige ulemper, at udvalget ikke har anset denne ordning som en farbar vej til løsning af forsvarets lægebehov.

Udvalget må herefter konkludere, at der ikke ses at være nogen bedre måde, hvorpå man kan opfylde forsvarets særlige behov på dette område end gennem opretholdelse af den særlige tjenesteomgang for læger; og man finder på den anden side ikke, at der er afgørende betænkeligheder ved at opretholde ordningen, bl. a. fordi de værnepligtige læger vil kunne have gavn af den uddannelse, de har gennemgået i forsvaret, under deres efterfølgende civile uddannelse og arbejde.

Udvalget er i øvrigt under sit arbejde blevet opmærksom på, at indenrigsministeriet i forslag til lov om ændring af lov om udøvelse af lægegerning (lovforslag nr. 173 fremsat den 29. januar 1976) foreslår ændringer af de uddannelsesbetingelser, der er fastsat i henhold til lægeloven, og har på den baggrund

(jfr. bilag 8) bedt ministeriet overveje, om det vil være muligt at lade (en del af) den praktiske uddannelse, de værnepligtige gennemgår i forsvaret som led i den særlige tjenesteomgang for læger, indgå i den kliniske uddannelse, der er foreskrevet som betingelse for at opnå tilladelse til at udøve virksomhed som alment praktiserende læge, således at (en del af) tjenesten i forsvaret vil kunne træde i stedet for den obligatoriske tjeneste på en sygehusafdeling. Herved ville man også kunne udfylde en del af den manglende uddannelseskapacitet på sygehusene.

Udvalgets forslag er i øjeblikket under overvejelse i sundhedsstyrelsen.

Vedrørende muligheden for at aftjene værnepligten ved bistandsarbejde i udviklingslandene skal det bemærkes, at udvalget ikke finder, at der bør ske indskrænkning i medicinernes adgang til at søge sig overført til denne specielle værnepligtstjeneste efter at have gennemgået rekruttskolen. (Vedrørende omfanget af værnepligtige, der udsendes i henhold til u-landsværnepligtsloven se i øvrigt bilag 9).

Ifølge forsvarskommandoen indkaldes der årligt 42 værnepligtige til den særlige tjenesteomgang for tandlæger (i alt 14 måneder, der fuldt ud er placeret efter tandlægestudiets afslutning). Forsvarets behov for tandlæger er som for lægernes vedkommende af såvel fredsmæssig som mobiliseringsmæssig karakter. Arbejdsområderne er dog af mindre omfang end lægernes, men efter forsvarskommandoens vurderinger er den nødvendige supplementsuddannelse af en færdiguddannet tandlæge med henblik på at kunne klare en mobiliseringsfunktion - det drejer sig om kursus i kæbekirurgi, identifikation af lig under krigsforhold samt en begrænset befalingsmandsuddannelse - alligevel så omfattende, at det vil være rimeligt ud fra de samme betragtninger som anført vedrørende lægerne at have en særlig tjenesteordning for tandlæger.

Det årlige behov for jurister i forsvaret - i alt 33, der efter afsluttet eksamen indkaldes til værnepligtstjeneste af normal varighed (9 måneder) - er primært begrundet i et mobiliseringsbehov; det forudsættes således, at værnepligtige jurister kan bestride selvstændige arbejdsopgaver i en mobiliserings-situation, hvorfor de må have et indgående kendskab til militær straffelov og militær retsplejelov samt erfaring i afgørelse af straffesager uden dom og forberedelse af sager til domsafgørelse. Forsvarets repræsentanter har derfor ment, at den gældende maksimale genindkaldelsesmulighed ikke er tilstrækkeligt til at klare den supplerende uddannelse, hvorfor en særordning ønskes etableret for disse værnepligtige.

Forsvarets samlede behov for ingeniører er på årsbasis 287. Dette behov dækkes efter det gældende system dels gennem en særlig tjenesteomgang omfattende indtil 18 måneders tjeneste efter afsluttet eksamen og dels gennem indkaldelse til normal tjenesteomgang sammen med andre værnepligtige. Ingeniørerne anvendes bl. a. som rådgivere i forsvarets højere stabe og myndigheder - herunder forsvarets forskningstjeneste, bygningstjenesten og materialforvaltningen, dels som førere for ingeniørenheder. Forsvarsministeriet har ment, at dette mandskabs funktion er så betydningsfuld, at man også for disse værnepligtige må operere med en særordning.

Udvalget har været opmærksomt på, at der er en ganske betragtelig difference mellem den samlede årlige kandidatproduktion af specielt tandlæger, jurister og ingeniører - henholdsvis 165, 422 og 1123 - (hvoraf dog en del allerede har aftjent deres værnepligt og en del er kvinder) og det af forsvaret skønnede behov (44, 33 og 287), således at opretholdelsen af særordninger for disse kategorier af værnepligtige umiddelbart kunne synes mindre rimelig. Forsvarets repræsentanter har imidlertid oplyst, at der i gennemsnit pr. år for perioden 1972-75 kun har været henholdsvis 54, 61 og 479 af disse værnepligtige til rådighed for indkaldelse ved forsvaret, samt givet udtryk for en frygt for, at en meget stor del af de værnepligtige, der agter at gennemføre en af disse uddannelser, på sessionen - hvor de jo har mulighed for at tilkendegive deres ønsker - vil undlade at åbenbare deres studiehensigter ud fra en formodning om, at udsigten til ikke at blive indkaldt er betydelig større, hvis de pågældende vælger at aftjene almindelig værnepligt frem for at "melde sig" under en særordning begrundet i en senere civil uddannelse.

Forsvaret har derfor ment at måtte pege på, at den foreslåede ordning næppe vil komme til at indbefatte et større antal værnepligtige med disse særlige uddannelser end svarende til behovet. Såfremt antallet af udskrevne værnepligtige imidlertid måtte overstige behovet, bør indkaldelserne reduceres svarende til fritagelsesordningen for øvrige værnepligtige. Man har i den forbindelse gjort gældende, at det selv under de gældende særordninger er vanskeligt at opfylde forsvarets behov. Forsvarsministeriet vil imidlertid følge udviklingen og være opmærksom på, om der mod forventning skulle opstå et misforhold mellem forsvarets behov og den årlige kandidatproduktion - navnlig for juristers vedkommende.

Udvalgets flertal (samtlige medlemmer med undtagelse af Louis Anker Heegaard og Aage Munkgaard) har herefter ikke ment, at det anførte forhold mellem "produktion" og behov bør være nogen hindring for etablering af ordninger, som ud fra de tidligere nævnte hensyn anses for nødvendige. Udviklingen på området bør imidlertid følges opmærksomt med henblik på muligheden af en hel eller delvis afvikling af særordningerne. Udvalgets flertal har i denne forbindelse hæftet sig ved, at det fra forsvarsministeriets side er tilkendegivet, at særordningen for jurister måske vil vise sig ikke at være strengt nødvendig.

Det nævnte mindretal er betænkeligt ved en ordning, der let vil blive opfattet som et privilegium for værnepligtige med akademisk uddannelse, såfremt det ikke er dokumenteret, at en sådan ordning er strengt påkrævet. Mindretallet mener ikke, at der i så henseende er tilvejebragt tilstrækkelig dokumentation for så vidt angår jurister. Mindretallet henviser bl. a. til, at 2. del af juridisk kandidateksamen omfatter strafferet og retspleje, og at der snarest kan forventes at foreligge en kommenteret udgave af militær straffelov og militær retsplejelov.

De her nævnte kategorier af værnepligtige kan kun få udsættelse med sessionsbehandlingen indtil det 26. år - idet det forudsættes, at den civile uddannelse som hovedregel vil være afviklet inden da, jfr. også nedenfor under pkt. 7.

ad 7. (Indkaldelse af værnepligtige hørende under særordningerne).

Hensigten bag reglen er at få afviklet disse værnepligtiges tjeneste snarest muligt efter bestået eksamen. De studerende, der "kommer i klemme", fordi de

ikke har kunnet gennemføre studierne ingen udgangen af det 26. år, sessions-behandles og indkaldes om fornødent til grunduddannelse i en studiefri periode, d. v. s. at man fra forsvarets side vil bestræbe sig på at foretage indkaldelsen på et sådant tidspunkt, at den ikke går ud over den værnepligtiges studier; dog må der naturligvis også tages hensyn til mulighederne for at pladere den værnepligtige i forsvaret på et for forsvaret hensigtsmæssigt tidspunkt.

ad 8. (Afskæring fra at søge sig overført til civilt arbejde).

Reglen, som er foreslået efter ønske fra forsvarsministeriet, har vundet bred tilslutning i udvalget ud fra den betragtning, at når en værnepligtig har søgt udsættelse med sessionsbehandlingen med henblik på at gennemføre en af ovenfor omtalte uddannelser, må man gå ud fra, at han definitivt har gjort op med sig selv, hvilken form for værnepligtstjeneste, han agter at underkaste sig - og eventuelt senere indtræffende samvittighedskonflikter bør ikke kunne ændre på dette valg.

Et mindretal (Louis Anker Heegaard og Aage Munkgaard) har påpeget, at reglen er en meget betydelig skærpelse af reglerne i den gældende lov om værnepligtiges anvendelse til civilt arbejde, idet de pågældende værnepligtige i en periode, der kan strække sig over adskillige år, vil blive afskåret fra - uanset en opstået samvittighedskonflikt - at blive overført til civilt arbejde, og mindretallet har derfor ikke på det foreliggende grundlag kunnet tiltræde dette punkt.

ad 9. (Udnyttelsen af genindkaldelsesmuligheden).

Denne regel skal dels tilsikre opfyldelse af forsvarets behov for de værnepligtige med særlige uddannelser, som ikke er omfattet af reglerne i pkt. 4, 5 og 6 - der tænkes her specielt på farmaceuter og teologer - dels åbne mulighed for en supplerende indkaldelse af de "livsstillingsfolk", som det eventuelt ikke måtte lykkes at få fat på gennem de omtalte særordninger, og som anses nødvendige med henblik på en mobiliseringssituation. Forsvarsministeriet har under udvalgsarbejdet tilkendegivet, at der i givet fald vil kunne blive tale om indkaldelse af kortere varighed til efteruddannelse (omskoling).

ad 10. (Nødvendigheden af kontrol med uddannelserne):

For at sikre, at indkaldelse kan finde sted snarest muligt efter fuldført eller afbrudt uddannelse, anser udvalget det for absolut påkrævet, at der sikres sessions- og fordelingsmyndighederne adgang til oplysninger i eksisterende uddannelsesregistre.

ad 11. (Gennemførelse af kontrollen med uddannelserne):

Disse regler tilsigter at forhindre en spekulation i de ret snævre udsættelsesmuligheder, som vil blive resultatet af en gennemførelse af udvalgets skitse.

ad 12. (Ikke-uddannelsesmæssig baggrund for udsættelse):

Med denne regel har udvalget haft til hensigt at videreføre den adgang, der består i henhold til den nugældende værnepligtslov til i ganske særlige - ikke-ud-

dannelsesmæssigt begrundede - situationer at give udsættelse, dersom aftjening af værnepligten netop på det af indkaldelsesmyndigheden krævede tidspunkt alvorligt vil true den pågældende og/eller hans pårørendes velfærd - jfr. indenrigsministeriets vejledning af 26. april 1967 om behandling af andragender om udsættelse.

ad 13. (Overgangsregler):

Det er udvalgets opfattelse, at skitsen kun bør finde anvendelse på værnepligtige, der påbegynder deres uddannelse efter ikrafttrædelsen af de ændringer i værnepligtsloven, som vil være nødvendig for at gennemføre skitsen, således at der ikke gribes ind i igangværende uddannelsesforløb m. v. i forbindelse med en eventuel gennemførelse af de nye regler.

ad 14. (Orienteringspligt):

Udvalget lægger meget stor vægt på, at alle værnepligtige i skolen bliver orienteret om reglerne vedrørende session, indkaldelse og udsættelse, og man finder det nødvendigt, at skolerne pålægges en pligt til at orientere om disse forhold. Udvalget har i øvrigt fundet det naturligt, at man med henblik på at give den bedst mulige orientering om disse forhold også tager massemedierne i anvendelse.

Kapitel IX

Adgangsbegrænsning til visse højere uddannelser set i relation til værnepligtstjenesten

Udvalget er under sit arbejde blevet bekendt med, at undervisningsministeriet overvejer at indføre adgangsbegrænsning til visse højere uddannelser - i første omgang til det lægevidenskabelige studium.

Tanken er, at der skal fastlægges en dimensionering af kapaciteten ved de højere uddannelser, og hvis ansøgerne til disse uddannelser herefter er større end antallet af pladser, vil der kunne blive tale om en adgangsbegrænsning tilrettelagt efter følgende kriterier:

50 % af uddannelsespladserne besættes af ansøgere alene på grundlag af de hidtil adgangsgivende eksamener, d. v. s. studentereksamen, højere forberedelseseksamen og højere handelseksamen. Udtagelsen sker efter faldende eksamenskvotient indtil de 50%.

40 % af pladserne gives der adgang til, efter at de uddannelsessøgende ud over den adgangsgivende eksamen har indhøstet en vis erhvervs erfaring af fra 10 - 25 måneders varighed. Baggrunden herfor er bl. a. ønsket om blandt de højere uddannede at få inddraget nogle flere unge, som kender til andre sider af tilværelsen, end hvad de erfarer gennem skolen og den pågældende uddannelse. Desuden vil de unge mennesker, der påtager sig at opnå en sådan praktisk erfaring med henblik på optagelse ved en højere uddannelsesinstitution, på overbevisende måde have tilkendegivet deres motivering for at opnå en sådan uddannelse.

10 % af uddannelsespladserne har man tænkt sig at reservere til de såkaldte dispensanter (som ikke har taget en adgangsgivende eksamen).

Udvalget er blevet opmærksom på, at det ikke er meningen at værnepligtstjeneste skal vurderes på linie med den erhvervspraktik, der giver adgang til et studie, for hvilket der er fastsat adgangsbegrænsning, idet aftjening af værnepligten efter undervisningsministeriets opfattelse ikke kan tages som udtryk for en motivering i retning af at ville gennemføre en længere varende uddannelse - bl. a. fordi aftjening af værnepligt normalt er påtvunget. Dertil kommer en lighedsbetragtning over for kvinderne.

Den foreslåede ordning vil således bl. a. indebære, at de unge, der ikke kan opnå adgang til en højere uddannelse efter et af de to ovenfor omtalte kriterier, og som indkaldes til aftjening af værnepligt, vil blive betydeligt dårligere stillet end de unge, der på tilsvarende måde rammes af adgangsbegrænsningen, men som på grund af forsvarrets og civilforsvarrets begrænsede behov for værnepligtige er blevet fritaget for normal værnepligtstjeneste.

Udvalget har derfor - jfr. bilag 10 - henledt undervisningsministeriets opmærksomhed på, at man vil finde det rimeligt, om værnepligtstiden medregnes som adgangsgivende praktik til de højere uddannelser, der måtte blive ind-

ført adgangsbegrænsning til - eventuelt således, at der i tilfælde af indførelse af et pointsystem gives et bestemt antal point for de 8, 9 og 12 måneders værnepligtstjeneste i henholdsvis civilforsvarskorpset, forsvaret og civil værnepligt og et - højere - antal point for de 16-18 måneders tjeneste som værnepligtige befalingsmænd.

Undervisningsministeriet har hertil svaret, (jfr. bilag 11), at værnepligten ikke direkte er nævnt i det udkast til bekendtgørelse om optagelse ved den lægevidenskabelige kandidatuddannelse ved Københavns, Århus og Odense universiteter, der den 18. marts 1976 er sendt til universiteterne til udtalelse; Undervisningsministeriet har endvidere fremført, at værnepligten - i det omfang der indføres en egentlig værnepligtsløn - vil indgå som kvalificerende lønnet fuldtidsbeskæftigelse, og når der er truffet endelig beslutning med hensyn til værnepligtsløn, vil undervisningsministeriet orientere universiteterne i relation til adgangsbegrænsningen.

Udvalget har ikke ment, at det afgørende kriterium for, hvorvidt en eller anden form for erhvervsarbejde skal være adgangsgivende til videre højere uddannelser, bør være, hvorvidt det pågældende arbejde er lønnet eller ej, og har på denne baggrund - jfr. bilag 12 - henstillet til undervisningsministeriet, at der ved den endelige fastlæggelse af, hvilke former for erhvervsarbejde der kan medgå som adgangsgivende til de uddannelser, hvortil der måtte blive indført en adgangsbegrænsning, ses bort fra, hvorvidt og i givet fald i hvilket omfang det pågældende erhvervsarbejde er lønnet, og at der som en konsekvens heraf, i undervisningsministeriets bekendtgørelse om adgangsbegrænsning indføres en bestemmelse om, at værnepligtstiden. (under alle omstændigheder) medregnes som adgangsgivende praktik til de pågældende uddannelser.

Kapitel X

Øvrige forslag med henblik på at opnå lighed i værnepligtsbyrden

Der er i udvalget rejst spørgsmål om indførelse af visse yderligere foranstaltninger med henblik på at opnå et øget lighed i værnepligtsbyrden. Det drejer sig om:

- A) udvidet adgang til uddannelsesstøtte (forbedrede lånemuligheder) for hjemsendte værnepligtige.
- B) fortrinsret til ansættelse i stillinger i det offentlige efter aftjent værnepligt.
- C) lov eller aftale om uopsigelighed ved indkaldelse til aftjening af værnepligt (genindtrædelsesret i stillinger).

Værnepligtsudvalget har i den anledning indhentet udtalelse over disse spørgsmål fra undervisningsministeriet, finansministeriet (lønnings- og pensionsdepartementet), arbejdsministeriet, Landsorganisationen i Danmark og Dansk Arbejdsgiverforening.

ad A) Udvidet adgang til uddannelsesstøtte (forbedrede lånemuligheder) for hjemsendte værnepligtige.

Undervisningsministeriet udtaler i skrivelse af 4. marts 1976 forståelse for de synspunkter, som ligger bag det omhandlede forslag. Undervisningsministeriet må imidlertid "nære nogen betænkelighed ved en sådan ordning med bedre muligheder for uddannelsesstøtte til hjemsendte værnepligtige end til andre uddannelsessøgende, idet man derved ville tilgodese en gruppe uddannelsessøgende ud fra andre hensyn end de, som ellers anvendes ved tildelingen af uddannelsesstøtte. Det er således normalt ikke uddannelsesstøttens opgave at give erstatning for eller råde bod på byrder, der i anden forbindelse er pålagt de uddannelsessøgende."

Det kan i øvrigt nævnes, at Statens Uddannelsesstøtte over for undervisningsministeriet har påpeget, at den foreslåede ordning ville være overordentligt vanskelig og ressourcekrævende at administrere.

Undervisningsministeriet må således udtrykke betænkelighed ved det omhandlede forslag. "

Værnepligtsudvalget må for sit vedkommende tage undervisningsministeriets betænkeligheder til efterretning, og mener herefter ikke at kunne anbefale forslaget.

ad B) Fortrinsret til ansættelse i stillinger i det offentlige efter af tjent vær-
nepligt og

ad C) Lov eller aftale om uopsigelighed ved indkaldelse til aftjening af vær-
nepligt (genindtrædelsesret i stillinger).

Finansministeriet, lønnings- og pensionsdepartementet, udtaler i skrivelse af 27. februar 1976 bl. a. følgende:

"Af tjenestemandenslovens § 4 fremgår forudsætningerne for ansættelse som tjenestemand, herunder at vedkommende efter bl. a. sin uddannelse skal være i stand til at bestride tjenesten i den pågældende stilling. Det fremgår endvidere, at der vil kunne fastsættes betingelser for bl. a. uddannelse for bestemte grupper af tjenestemænd.

Efter finansministeriets opfattelse giver tjenestemandenslovens § 4 kun mulighed for at foretrække ansøgere frem for andre på grundlag af en uddannelse, der i relation til stillingen gør pågældende mere egnet til ansættelse end andre. I denne forbindelse bemærkes, at aftjening af værnepligt kun i relation til et begrænset antal tjenestemandstillinger må anses for at have betydning.

På det foreliggende retsgrundlag vil det derfor ikke være muligt generelt at give personer, der har aftjent værnepligt, fortrinsret til tjenestemand-
stillinger i staten.

For så vidt angår personale, der ikke er omfattet af tjenestemandensloven eller tilsvarende bestemmelser, d. v. s. personale, der er ansat i staten i henhold til overenskomst, kontrakt eller lignende, bemærkes, at enhver form for fortrinsret indskrænker arbejdsgiverens adgang til at anvende "passende arbejdskraft", som er fastslået i såvel det private arbejdsmarkeds som statens hovedaftaler. Dertil kommer, at en sådan fortrinssstilling må opfattes som diskriminerende over for andre grupper af borgere, der ikke er undergivet værnepligt - jfr. herved lov nr. 100 af 4. marts 1921 om lige adgang for kvinder og mænd til tjenestemandstillinger m. v.

Af ovenfor anførte grunde finder finansministeriet, at det - også uden for tjenestemandsområdet - vil være uhensigtsmæssigt, såfremt der gives for-
trinsret til ansættelse i stillinger i det offentlige efter aftjent værnepligt.

For så vidt angår spørgsmålet om genindtrædelsesret efter aftjent værnepligt skal for tjenestemandens vedkommende henvises til reglerne i lov om lønninger og pensioner m. v. til statens tjenestemænd af 1958, § 14, der fortsat er gældende. Tjenestemanden må herefter anses for at have have tjenestefrihed med løn som angivet i lønnings- og pensionslovens § 14, stk. 1, og med
bevarelse af lønanciennitet efter § 2 i cirkulære af 11. december 1974 om lønanciennitet m. v. for tjenestemænd i staten., stk. 2"

"For så vidt angår spørgsmålet om uopsigelighed findes ingen særlige regler, der undtager tjenestemænd, der aftjener værnepligt, fra de almindeligt gældende regler om afskedigelser i tjenestemandenslovens kapitel 5, §§ 26-22.

En tilsvarende retstilstand må siges at gælde for overenskomstansatte kontorfunktionærer, der har været ansat 1 år, og da spørgsmålet om uopsigelighed under aftjening af værnepligt efter finansministeriets opfattelse hverken for tjenestemænd eller for overenskomstansatte kontorfunktionærer har givet anledning til problemer, må det anses for overflødigt at søge en eventuel uop-
sigelighed formaliseret for disse grupper.

Bortset fra det foran om kontorfunktionærer anførte er der ikke på de øvrige overenskomstområder regler, der sikrer tilbagegang efter 1. indkaldelse til aftjening af værnepligt, og da retsstillingen på det private arbejdsmarked vel som hovedregel svarer hertil, må finansministeriet for sit vedkommende lægge vægt på, at der ved et eventuelt hertil sigtende forslag i hvert fald ikke gennemføres særregler for offentligt ansatte. "

Det kan tilføjes, at den arbejdsgruppe under forsvarsministeriet, der i en rapport af 6. februar 1976 har foreslået indført værnepligtsløn til de værnepligtige i forsvaret og civilforsvaret, har udtalt, at reglen i tjenestemandsløven af 1958, § 14, hvorefter der ydes halv løn til gifte tjenestemænd og kvart løn ti., ugifte under 1. indkaldelse til værnepligtstjeneste, bør tages op til overvejelse på baggrund af forslaget om gennemførelse af en værnepligtsløn. Den samme arbejdsgruppe har desuden foreslået, at der gennem forhandling mellem de offentlige myndigheder og de forhandlingsberettigede organisationer foretages ændringer i aftaler og overenskomster, således at værnepligtstjeneste - såvel frivillig som tvungen - medregnes som anciennitetsgivende, og således at de pågældende i avancementmæssig henseende i videst muligt omfang ligestilles med dem, der fritages for værnepligt.

Kommunernes Landsforening har i skrivelse af 11. marts 1976 udtrykkeligt begrænset sig til at udtale sig som repræsentant for kommunerne som arbejdsgivere:

"Det er Kommunernes Landsforenings opfattelse, at de gældende bestemmelser og den praksis, der rent faktisk for tiden følges inden for kommunerne, stort set må anses for at fungere tilfredsstillende - også set fra den hjemsendte værnepligtiges synspunkt.

Man skal i denne forbindelse tillade sig at henlede opmærksomheden på følgende:

- a) Funktionærlovens §19, stk. 1:

"Det er forbudt ved avertering at angive, at der søges eller foretrakkes militærfri arbejdskraft, eller at den stillingssøgende er militærfri. "

- b) De ved tjenestemandregulativets §45, stk. 2 (og tilsvarende bestemmelser i de øvrige kommunale tjenestemandregulativer og -vedtægter samt ved statstjenestemandsløven), opretholdt, ældre bestemmelser, hvorefter tjenestemænd under 1. indkaldelse til aftjening af værnepligt oppebærer 1/2 løn, hvis de er gift, og ellers 1/4 løn.
- c) En til den under b) refererede bestemmelse svarende ret til 1/2 eller 1/4 løn under aftjening af værnepligt for så vidt angår ikke-tjenestemandsansat kontorphonale, jfr. Kommunernes Landsforenings HK-overenskomsts § 11.
- d) Bestemmelser i en række overenskomster (eksempelvis håndværkeroverenskomsten, gartneroverenskomsten, overenskomsterne vedrørende sygehusgrupperne, teknikeroverenskomsterne og akademioverenskomsterne), hvorefter værnepligtstiden efter endt uddannelse medregnes ved opgørelsen af pågældendes anciennitet (i visse tilfælde dog

betinget af, at ansættelsesforholdet påbegyndes før indkaldelse til værnepligtsaftjening og fortsætter i samme kommune efter hjemsendelsen).

- e) Det forhold, at det - i den offentlige sektor og antagelig også uden for denne - er almindeligt, at (dygtige) medarbejdere genansættes hos den tidligere arbejdsgiver efter endt aftjening af værnepligten.

Man skal endvidere udtale,

at Kommunernes Landsforening for sit vedkommende - også under hensyn til loven om forlængelse af kollektive overenskomster m. v. - ikke finder tiden inde til en forbedring af retstilstanden på dette område,

- og at sagen i øvrigt bør betragtes som et anliggende, der er egnet til i givet fald at behandles under ét for hele den offentlige sektors vedkommende. "

Amtsrådsforeningen i Danmark har i skrivelse af 19. marts 1976 udtalt, at begge forslag efter Amtsrådsforeningens opfattelse kræver lovændring, og at det første forslag (fortrinsret til ansættelse i offentlige stillinger) synes at stride mod visse i øvrigt fulgte, grundlæggende retsprincipper for udøvelsen af forvaltningens frie skøn.

Landsorganisationen i Danmark, har i en skrivelse af 11. februar 1976 oplyst, "at landsorganisationen er af den opfattelse, at de - efterhånden færre - unge, der indkaldes til aftjening af værnepligt ikke udover denne byrde skal belastes med vanskeligheder ved at genindtræde på arbejdsmarkedet.

LO er derfor principielt tilhænger af, at der gennemføres en retsstilling, som sikrer de pågældende ret til genindtræden i tidligere stilling. Vi er tilføjede af den opfattelse, at en sådan retsstilling ikke fuldt ud kan opnås ved aftaler mellem arbejdsmarkedets parter, men bør sikres ad lovgivningens vej.

LO er ikke ubekendt med, at der ved indførelse af en sådan retsstilling i givet fald kan opstå problemer for de lønmodtagere, som er antaget i en virksomhed, så længe den værnepligtige er indkaldt til tjeneste, men vi mener at disse problemer bør løses i relation til gennemførelse af hovedformålet, nemlig ret til at genindtræde i tidligere stilling. "

Dansk Arbejdsgiverforening, der har svaret i skrivelse af 16. februar 1976, er af den opfattelse, "at en sådan lov vil harmonere meget dårligt med de aftalemæssige forhold, der i dag er gældende på det danske arbejdsmarked. Det er samtidig Arbejdsgiverforeningens opfattelse, at en eventuel lov ikke vil kunne afhjælpe eventuelle lighedsproblemer. Her skal blot peges på, at en eventuel lovgivning vil kunne få en negativ virkning på mange unges arbejdsforhold. Som eksempel kan nævnes, at mange lærlinge i dag efter udstået læretid ofte tilbydes fortsat beskæftigelse på lærestedet i den korte periode fra læretidens afslutning til indkaldelsestidspunktet, uanset at virksomheden ikke har noget behov for at øge arbejdsstyrken. Såfremt en vedtagelse af en eventuel lov ville bevirke, at den indkaldte efter aftjening af værnepligt havde krav på genindtrædelsesret, er det vor opfattelse, at adskillige ikke som i dag vil få tilbudt beskæftigelse i perioden mellem udstået læretid og indkaldelsestidspunktet.

I skrivelsen fra Værnepligtsudvalget henvises der til norsk lovgivning, hvorefter der er forbud mod, at arbejderen fratages sin stilling på grund af militærindkaldelse, men som det også fremgår af den kopi i vedlagte skrivelse fra Krigskommissariatet Akerhus, fortolkes loven som en beskyttelseslov mod usaglig opsigelse.

Som bekendt er den danske virksomhedsstruktur således, at den alt overvejende del af virksomhederne er små, d. v. s. beskæftiger fra 0-10 medarbejdere. For sådanne virksomheder vil det som hovedregel ikke være rimeligt lovgivningsmæssigt at pålægge, at en stilling som følge af indkaldelse til af-tjening af værnepligt skal stå åben i en længere periode.

Problemerne med at opnå øget lighed i værnepligtbyrden vil derimod også efter Arbejdsgiverforeningens opfattelse kunne mindskes, såfremt de unge indkaldes på et tidligere tidspunkt, nemlig forinden de har opnået en fastere tilknytning til arbejdsmarkedet. "

Endelig har udvalget - til belysning af de erfaringer, der måtte være indhøstet vedrørende visse persongrupperes fortrinsstilling ved offentlig ansættelse - udbedt sig en udtalelse om de erfaringer, der er gjort med den fortrinsadgang for invaliderede til visse beskæftigelser, der er hjemlet ved kgl. anordning nr. 368 af 30. september 1965 om fortrinsadgangen for invaliderede til visse beskæftigelser.

Arbejdsministeriet har i skrivelse af 23. februar 1976 herom udtalt, at den kgl. anordning i praksis kun har været anvendt i meget begrænset omfang. Det tilføjes i arbejdsministeriets skrivelse, at der i forbindelse med den sociale bistandslovs ikrafttræden pr. 1. april 1976 vil blive udarbejdet nye regler om dette spørgsmål. Man kan ikke på nuværende tidspunkt oplyse nærmere om udformningen af disse regler.

Det er Værnepligtsudvalgets opfattelse, at problemer som de nævnte - efter den danske tradition på området - så vidt muligt bør søges løst gennem overenskomst mellem arbejdsmarkedets parter og ikke ved lovgivning, og i konsekvens heraf henstiller udvalget, at arbejdsmarkedets parter tager de nævnte spørgsmål op til nærmere overvejelse.

Under hensyn til de ovenfor gængsne udtalelser over forslaget om fortrinsret til ansættelse i stillinger i det offentlige efter aftjent værnepligt finder udvalget ikke at kunne anbefale dette forslag. Der er i forbindelse hermed navnlig fremført, at der ved besættelse af stillinger i det offentlige kun bør tages hensyn til ansøgerens værnepligtstjeneste i det omfang, den er relevant for arbejdet i den pågældende stilling. Et sådant hensyn tages allerede i dag. En fortrinsret vil desuden også virke urimelig i det omfang, man ikke tog hensyn til den værnepligtiges forholdskarakter.

Med hensyn til lov eller aftale om uopsigelighed ved indkaldelse til aftjening af værnepligt (genindtrædelsesret i stillinger) har Værnepligtsudvalget bemærket sig den norske lov "Lov om forbud mot at arbeidere blir berøvet sin stilling på grunn af innkalling til militærtjeneste m. v.", der er optaget som bilag 13 til betænkningen og skrivelse af 2. december 1975 fra Krigskommissariat Akerhus, bilag 14, der nærmere redegør for, at loven fortolkes som en beskyttelseslov mod usaglige afskedigelser.

Kapitel XI

Poul Westergaards og Henning Philipsens mindretalsudtalelser

a) Poul Westergaards mindretalsudtalelse:

Retsforbundets repræsentant i udvalget Poul Westergaard kan ikke tiltræde Værnepligtsudvalgets forslag til nye udsættelsesregler og ønsker at fremføre:

De gældende udsættelsesregler er udtryk for en afvejning af forskellige og tildels modstridende interesser og ønsker, således f. eks. den samfundsmæssige interesse i gode uddannelsesbetingelser for de unge, den samfundsmæssige interesse i værnepligtige med ikke for stor aldersmæssig spredning og en smidig administration, et politisk ønske om ikke med værnepligten at forøve unødvendig skade på de unges uddannelsesmuligheder og velfærd o. s. v.

Udvalgets forslag til skærpelse af udsættelsesreglerne betyder en markant forskydning i denne afvejning i retning af større vægt på de samfundsmæssige militære interesser, mindre vægt på de samfundsmæssige interesser i de unges uddannelsesbetingelser og mindre hensynsfuldhed over for de unge, som rammes af værnepligten og tillige ønsker en videregående uddannelse.

En sådan vægtforskydning er efter det foreliggende ikke nødvendiggjort af ikke tidligere foreliggende militære interesser og administrative hensyn. Den er ej heller begrundet i nogen samfundsøkonomisk interesse. Tvært imod må man antage, at de samfundsmæssige omkostninger ved værnepligtssystemet totalt set (og andre forhold lige) vil vokse med øget spiltid for de uddannelsessøgende, forlænget uddannelsestid og muligvis frafald af unge, som under de gældende regler ville have gennemført en videregående uddannelse, men vil "tabes" under et mindre hensynsfuldt system. De samfundsmæssige omkostninger vil blot i større grad end nu skulle bæres af de unge selv eller af andre samfundsinstitutioner. I denne forbindelse tilføjes, at jeg finder de for udvalget foreliggende skøn over besparelser i § 54-hjælp helt irrelevante, idet de er baseret på et usikkert og forældet grundlag, der f. eks. ikke tager hensyn til virkningerne af en kommende soldaterløn.

Den ulighed eller forskelsbehandling, som de nugældende udsættelsesregler kan siges at indebære, er efter min opfattelse rimeligt velbegrundet i det forhold, at værnepligtsbyrden uundgåeligt vil hvile forskelligt på de unge, alt efter hvilket uddannelsesforløb de unge vælger. De hensynsfulde udsættelsesregler er derfor snarere end en forskelsbehandling et retfærdigt forsøg på at tillempe værnepligtsadministrationen til nogle af de forskelle i vilkår og muligheder for at opfylde værnepligten, som de unge vil have. Hvordan man end ser på dette, så må det imidlertid være klart, at en skærpelse af udsættelsesreglerne som foreslået af udvalgets flertal vil forstærke uligheden mellem de

unge, der skal indkaldes, og den meget store del af hver årgang, som ikke rammes af værnepligten, fordi de kasseres eller fritages ved lodtrækning. At medvirke ved en sådan forøgelse af uligheden og uretfærdigheden kan næppe siges at være udvalgets opgave.

Ikke uberettiget vil udvalgsflertallets forslag om en skærpelse af udsættelsesreglerne kunne opfattes som en provokation over for de værnepligtige i en tid, hvor de mere end fem år gamle politiske løfter om fuld økonomisk kompensation for værnepligtstjenesten ikke er opfyldt og desværre heller ikke ser ud til at blive det fuldt ud i den nærmeste tid endskønt uretfærdigheden, der overgår det indkaldte værnepligtige mindretal, nu er åbenbar for enhver. Men hertil kommer, at soldaterløn, når den indføres, og selv om det sker etapevis, utvivlsomt vil øge interessen for den "frivillige værnepligt" og yderligere begrænse tvangsudskrivningerne og dermed skabe grundlag også for en mindskelse af de administrative problemer, som man nu ønsker løst ved en skærpelse af udsættelsesreglerne.

På denne baggrund har jeg fundet det sagligt rigtigst at anbefale, at en stillingstagen til udsættelsesproblemerne udskydes, indtil det basale ulighedsproblem, der knytter sig til de værnepligtiges aflønning, har fundet sin endelige løsning, og virkningerne kan vurderes.

De af udvalget i kap. IX og X anførte vurderinger kan jeg tiltræde.

Poul Westergaard

b) Henning Philipsens mindretalsudtalelse:

Socialistisk folkepartis repræsentant i udvalget har ikke kunnet tilslutte sig betænkningens forslag.

B I L A G

Oversigt over behandlede udsættelsessager i april kvartal 1972
omfattende de af udskrivningskredsene, civilforsvarsstyrelsen, forsvarskommandoen og værnepligtsnævnet
som 1. instans behandlede sager

De i ansøgningen påberåbte grunde:	Antal meddelte udsættelser med session	Antal meddelte afslag om udsættelse med session	Antal meddelte udsættelser med indkaldelse	Antal meddelte afslag om udsættelse med indkaldelse
<u>A. Uddannelse:</u>				
1) i folke-, gymnasieskole, HF, lærlingeuddannelser.	4.413	5	366	2
2) på universiteter, seminarier, teknika m. fl.	2.678	2	1.036	8
3) videre uddannelse.	94	0	329	9
4) ny uddannelse.	10	5	7	6
<u>B. Personlige forhold:</u>				
1) Økonomiske forhold.	3	0	68	15
2) Øvrige personlige forhold.	6	0	126	9
<u>C. Arbejdsgiverhensyn.</u>	1	3	0	34
<u>D. I øvrigt</u>	18	0	90	1
I alt.	7.223	15	2.022	84
Behandlede andragender i alt.	7.238		2.106	

Oversigt over de på sessionerne i kalenderåret 1970 behandlede værnepligtige og de heraf kasserede fordelt efter alder og uddannelse/erhverv

Fødselsår	Samtlige behandlede	Kasserede i % af samtlige behandlede	Uddannelse/Erhverv	Samtlige behandlede	Kasserede	Kasserede i % af samtlige behandlede
1942	471	83,9 %	a) Studerende eller kandidater fra universiteter m.v.	2.205	888	40,3 %
1943	211	70,1 %	b) Studerende eller færdigt uddannede fra seminarier, teknika m.v.	1.896	515	27,2 %
1944	731	39,8 %	c) Gymnasiaster eller studerende, der ikke kan henføres til a) eller b)	2.518	663	26,3 %
1945	861	38,4 %	d) Lærlinge eller faglærte i kontor, håndværks- eller butiksfagene	20.851	4.764	22,8 %
1946	1.054	38,3 %	e) Ufaglærte	9.040	2.980	33,0 %
1947	1.319	38,5 %	f) Uddannelse eller erhverv uoplyst	1.377	1.289	93,6 %
1948	1.884	35,6 %	I alt	37.887	11.099	29,3 % ^{x)}
1949	3.522	31,8 %				
1950	6.902	23,3 %				
1951	20.411	18,2 %				
1952	521					
I alt	37.887	29,3 % ^{x)}				

x) Såfremt kassationsprocenten alene beregnes i forhold til antallet af ikke tidligere udskrevne værnepligtige der på sessionerne i 1970 er endelig bedømt (35.911 værnepligtige), udgør denne 30,9 %.

UNDERVISNINGSMINISTERIET

DIREKTORATET FOR DE
VIDEREGÅENDE UDDANNELSER
Frederiksholms Kanal 26 . 1220 København K
Tlf. (01) 15 47 67

J. nr. 155/75
(Bedes anført ved henvendelser om denne sag)

Dato 30. oktober 1975.

Værnepligtsudvalgets underudvalg
vedrørende uddannelsesproblemerne
Indenrigsministeriet
Christiansborg Slotsplads 1
1218 København K.

Idet der henvises til aftale på mødet den 23. oktober 1975 om fremsendelse af materiale til brug ved udvalgets arbejde skal indledningsvis nævnes, at Undervisningsministeriet, som også fremført på mødet, må henholde sig dels til Undervisningsministerens brev af 2. april 1975 til indenrigsminister Egon Jensen dels til de fremsatte synspunkter fra Rektorkollegiet og de højere uddannelsesinstitutioner.

De ikke ønskelige konsekvenser af en afbrydelse af studieforløbet i forbindelse med aftjening af værnepligten kan anskueliggøres derigennem, at et sådant fravær fra studierne groft skønnet kan anslås gennemsnitligt at ville medføre en studieforlængelse på ca. 1 år udover det tidsrum, der medgår til værnepligtens aftjening. Den heraf følgende yderligere belastning af uddannelsesinstitutionernes ressourcer lader sig dog vanskeligt talmæssigt beskrive.

Set fra den studerendes side viser studieforlængelsen sig i form af en øget udgiftsbyrde i forbindelse med studiets financiering. Der bør her også medregnes alternative udgifter som følge af tabt arbejdsfortjeneste baseret på kandidataflønning i det pågældende tidsrum. Endvidere må det erindres, at lønningsancienniteten normalt regnes fra kandidatåret.

For så vidt angår spørgsmålet om hvor mange, der endnu ikke har afsluttet en videregående uddannelse i 26 års alderen, henvises til følgende oplysninger, jfr. Undervisningsministeriets økonomisk-statistiske konsultants "Uddannelsesanalyser" nr. 6, juli 1972.

Aldersfordelingen af bestanden af studerende

Bestanden af studerende ved de heromhandlede videregående uddannelser omfattede ca. 70.000 studerende, hvoraf 34 % var kvinder.

Bestanden af studerende fordelte sig således på hovedgrupper af uddannelser og på alder på. 1. januar 1971:

Tabel 5. Bestanden af studerende fordelt på aldersgrupper
pr. 1. januar 1971

Institutioner	Alder pr. 1/1 1971				
	20 år og derunder	21-23 år	24-26 år	29 år og derover	Studerende i alt
Universiteterne	5.970	11.894	10.036	7.513	35.413
De højere læreanst. ¹⁾	1.603	3.344	2.004	781	7.732
Handelshøjskoler og -afdelinger	796	2.287	2.517	2.690	8.290
Andre læreanst. ²⁾	605	1.124	981	490	3.200
Seminarierne	2.131	6.111	1.827	1.162	11.231
Teknika	42	1.562	2.139	452	4.195
Tilsammen	11.147	26.322	19.504	13.088	70.061

1) Omfatter DTH, DIA, KVL, DFH og tandlægehøjskolerne.

2) Omfatter arkitektskolerne, musikkonservatorierne og Danmarks Biblioteksskole.

Som det fremgår er ca. 20% af de studerende 27 år og derover. Fratrækker man de kvindelige studerende (34%) fremkommer et relativt betydeligt tal på ca. 9.000 mandlige studerende på 27 år og derover eller 12-13% af det samlede antal. Heraf vil nogle dog have aftjent deres værnepligt før studiets påbegyndelse.

Der henvises endvidere til følgende oplysninger, jfr. samme statistiske kilde, om kandidaternes aldersfordeling:

Tabel 10. Kandidaterne fra 1969-70 fordelt på aldersgrupper og institutions-type, efter deres alder pr. 1. januar 1971

	I alt	20-24 år	25-26 år	27-29 år	30 år og ældre
Universiteterne	1.273	-	56	777	440
Læreanstalterne	2.626	835	806	617	368
Seminarierne	3.512	2.266	678	326	242
Teknika	942	151	531	216	44
I alt	8.353	3.252	2.071	1.936	1.094

Det fremgår heraf, at på universiteterne er kandidatalderen for næsten alle 26 år og derover. Det samme klare billede træder frem ved læreanstalterne, seminarier og teknika.

P.D. V.

Helge Kraus
sekretariatschef

Undervisningsministeriet
Direktoratet for
de videregående uddannelser

J. nr. 155/75
Den 15. marts 1976

Notat vedrørende
udsættelsesproblemerne

1. I udsættelsesgruppens redegørelse af 16. december 1972 foreslås blandt andet, at udsættelse med indkaldelse udover det 26. år kun kan meddeles, når særligt velfærdstruende forhold gør sig gældende. Ansøgninger, der alene er begrundet i hensynet til en uddannelse, skal ikke kunne danne grundlag for udsættelse med indkaldelse.

Under drøftelsen af dette forslag i det af Værnepligtsudvalget af 1973 nedsatte underudvalg vedrørende udsættelsesproblemerne er det af Undervisningsministeriets repræsentant - i overensstemmelse med de af Rektorkollegiet og de højere uddannelsesinstitutioner fremsatte synspunkter - blevet fremført, at en afbrydelse af studietiden i forbindelse med aftjening af værnepligten medfører uheldige konsekvenser for de studerende, jfr. også skrivelse af 30. oktober 1975 til Værnepligtsudvalgets underudvalg (rapportens bilag 2). Der blev således peget på, at et sådant fravær fra studierne groft skønnet kan anslås at ville medføre en studieforlængelse på ca. $\frac{1}{2}$ år udover det tidsrum, der medgår til værnepligtens aftjening. Studieforlængelsen vil for den studerende i økonomisk henseende medføre dels en øget udgiftsbyrde i forbindelse med studiets finansiering dels alternative udgifter som følge af tabt arbejdsfortjeneste baseret på kandidataflønning i det pågældende tidsrum. Forholdet forstærkes yderligere af, at lønningsancienniteten normalt regnes fra kandidatåret.

Til anskueliggørelse af hvor mange, der endnu ikke i 26 års alderen har afsluttet en videregående uddannelse, fremlagde Undervisningsministeriets repræsentant i skrivelse af 30. oktober 1975 til Værnepligtsudvalgets underudvalg (rapportens bilag 2) nogle statistiske oplysninger vedrørende aldersfordelingen af bestanden af studerende. Det fremgår heraf blandt andet, at på universiteterne er kandidatalderen for næsten alle 26 år og derover.

2. I notat af 20. februar 1976 vedrørende udsættelsesproblematikken har Forsvarsministeriet anført, at man ikke anser det af Undervisningsministeriets repræsentant fremlagte materiale (rapportens bilag 2) for at være tilstrækkeligt oplysende, idet det blandt andet nævnes, at kvinder samt værnepligtige, der forud for studiets påbegyndelse har aftjent værnepligten også er medtaget i statistikken over de studerendes levealder.

Det skal hertil bemærkes, at der i omtalte materiale fra Undervisningsministeriet, jfr. skrivelse af 30. oktober 1975 til Værnepligtsudvalgets underudvalg (rapportens bilag 2), er foretaget fradrag af kvindelige studerende, ligesom der gøres opmærksom på, at nogle studerende dog vil have aftjent deres værnepligt før studiets påbegyndelse.

- . /. Til yderligere statistisk belysning vedlægges notat af 9. marts 1976 fra Undervisningsministeriets økonomisk-statistiske konsulent vedrørende aldersfordelingen af de mandlige studerende ved de videregående uddannelser. Disse oplysninger tjener til i endnu højere grad at underbygge Undervisningsministeriets opfattelse, idet det her blandt andet fremgår, at gennemsnitsalderen for kandidater ved de fleste universitetsuddannelser må anses at være 27 - 28 år, ligesom det må forventes, at andelen af ældre studerende vil være voksende i de nærmest kommende år.

Undervisningsministeriet kan derfor ikke tiltræde, at udsættelsesgruppens forslag fra 1972 lægges til grund for nye udsættelsesregler.

3. Den "hårde" løsning og det "Ramm¹ ske" forslag kan Undervisningsministeriet ikke gå ind for som følge af de manglende muligheder for udsættelse.
4. Undervisningsministeriet vil pirimært foretrække, at den nuværende ordning fortsætter uændret.

Underudvalgets skitse til udsættelsesregler anser man for at være den næstbedste løsning, da afbrydning af studier her kun vil finde sted i begrænset omfang. Undervisningsministeriet kan derfor sekundært gå ind for denne skitse.

Helge Krausing

Økonomisk statistisk kontor
Planlægningsafdelingen
Undervisningsministeriet

9. marts 1976

Notat vedrørende aldersfordelingen af de mandlige studerende
ved de videregående uddannelser.

Til brug for værnepligtsudvalgets underudvalg vedrørende uddannelsesproblemerne har sekretariatschef Helge Krausing anmodet ØSK om oplysninger vedrørende aldersfordelingen af de mandlige studerende ved de videregående uddannelser.

I vedlagte tabel er givet en oversigt over aldersfordelingen af de mandlige studerende der pr. oktober 1974 var under videregående uddannelse. Det fremgår af fodnoten til tabellen, hvilke uddannelser, der er medtaget i oversigten.

29 procent af de mandlige studerende var p.r. 1. januar 1975 27 år eller derover. Da tilgangen til de videregående uddannelser har været stigende i perioden 1965-1974 må det forventes at andelen af ældre studerende vil være voksende i de nærmest kommende år. Det kan i denne forbindelse oplyses, at gennemsnitsalderen for HF'er og studenter har været stigende i de senere år, og at den nu er nærmere 20 år, hvor den hidtil har været ca. 19 år.

Tilgangen til Københavns Universitet i 1975 viste, at den hyppigste alder for de mandlige studerende på immatrikulationstidspunktet var 20 år.

Den gennemsnitlige studietid er ved de fleste universitetsuddannelser ca. 8 år, men spredningen i studietidens længde er meget stor.

Gennemsnitsalderen for kandidater ved de fleste universitetsuddannelser må derfor antages at være 27-28 år. Nyere materiale om universitetskandidaternes alder på afgangstidspunktet savnes for øjeblikket. Derimod findes der oplysninger om kandidaternes alder på afgangstidspunktet for de øvrige læreanstalter. Heraf fremgår det, at andelen var følgende:

Andelen af mandlige kandidater som var 25 år og derover:

DtH				63,7 %
Di	A	4		6,0 %
KVL				86,2 %
Tandlægehøj sk.				64,2%
Lærerseminarier				51,8 %

Lilian Vohn

Bestanden af mandlige studerende ved de videregående uddannelser
fordelt på alder pr. 1. januar 1975

	Total	19 år og derunder	20-24 år	25 år	26 år	27 år	28 år	29 år	25-29 år	30 år og derover
Københavns universitet	16.385	735	6.874	1.441	1.454		3.071		5.966	2.810
Århus universitet	9.521	384	4.893	934	834		1.509		3.277	967
Odense universitet	2.022	86	1.045	194	162	118	92	83	649	242
ÅUC basis-udd.	566	74	364	47	19	11	7	8	92	36
RUC	793	15	504	38	40	38	36	23	175	99
De højere læreanstalter ¹⁾	16.072	716	7.494	1.408	1.322	1.216	1.005	800	5.751	2.111
Øvrige videregående udd. ²⁾	12.322	229	7.327	1.272	976	721	525	322	3.816	950
Total	57.681	2.239	28.501	5.334	4.807	.	9.585	.	19.726	7.215

1) DTH, DIA, KVL, Tandlægehøjskolerne, DFH, Handelshøjskoler og afd., arkitektskolen
musikonservatorier, Biblioteksskolen.

2) Lærerseminarierne, teknika, børnehave- og fritidspædagogseminarierne
og husholdningsseminarierne.

Indholdet af de modtagne svar fremgår af følgende oversigt, idet 6 kommuner har svaret, at der intet er udbetalt i hjælp efter forsorgslovens § 54

Kommune	Alder i år				5				2				1				over 29	I alt									
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29															
Silkeborg	antal	28.245												4.304		1.700		34.249									
	i alt kr.	1												1		5											
Fr. borg H.	antal	14.205												500		590		23.439									
	i alt kr.	1												3		2		1		16							
Esbjerg	antal	2.700												7.554		21.339		2.552		24.016		4.370		3.518		72.351	
	i alt kr.	1																						1			
Morsø	antal	4.779																						4.779			
	i alt kr.	5																						5			
Mariager	antal	20.783																						20.783			
	i alt	1												1		3		2		2		1		10			
Sønderborg	antal	7.570												12.909		22.412		4.196		10.582		3.980		61.649			
	i alt kr.	1																						1			
Ikast	antal	17.209																						17.209			
	i alt kr.	3												2										7			
Skive	antal	6.151												3.992		16.777								26.920			
	i alt	1																						1			
Arden	antal	16.777																						16.777			
	i alt kr.	1												1										2			
Rudkøbing	antal	565												3.600										4.165			
	i alt	2												1		1		1		1		5					
Åbenrå	antal	4.922												1.900		24.170		19.547		50.539		7					
	i alt kr.	1												1		2		2		2		2		2			
Albertslund	antal	3.760												3.760		48.550		2.350		9.362		67.782					
	i alt kr.	1												2		1								5			
Viborg	antal	750												17.374		360						19.249					
	i alt kr.	1												1		1								2			
Marstal	antal															22.345		12.600		34.945							
	i alt kr.																										

Års	antal	1										1		
	i alt kr.	1.767										1.767		
Brøndby	antal	3										3	1	8
	i alt kr.	28.583 56.725										4.050	14.728	104.086
Helsingør	antal	3	2	3	5	5	2	3	2	25				
	i alt kr.	7.822	9.491	13.489	26.003	13.132	12.623	22.639	22.501	127.700				
Fredericia	antal	1	2	2	5	3	2						15	
	i alt kr.	1.280	11.693	17.564	48.133	11.678	10.014						100.392	
Skanderborg	antal	1										1		
	i alt kr.	460										460		
Værløse	antal	1										1	2	
	i alt kr.	2.975										24.089	27.064	
Gladsaxe	antal	8	8	8	5	3	5	1	9	5	2	1	55	
	i alt	31.675	33.660	42.678	45.666	3.104	17.533	1.000	62.176	20.685	3.502	1.603	263.282	
Birkerød	antal	1										1	1	
	i alt kr.	757										757	757	
I alt	antal	2	14	30	36	26	19	12	8	18	12	5	1	183
	kr.	2.030	53.890	143.806	206.882	202.797	71.110	65.758	101.851	128.744	74.281	27.592	1.603	1.080.344

Antallet af modtagere fordelt efter alder og hjælpens størrelse er således:

Modtagerens Hjælpens størrelse i kr.	alder i år												I alt
	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	over 28	
0 - 5.000	2	10	21	22	16	16	7	3	12	8	3	1	121
5.000-10.000		3	5	8	1	1	2	1	1	2	1		25
10.000-15.000			2	2	5	1	2	1	1		1		15
15.000-20.000		1	2	3	2		1	1	3	2			15
20.000-25.000				1	1	1		1	1				5
over 25.000					1			1					2
I alt	2	14	30	36	26	19	12	8	18	12	5	1	183

19. december 1975. J. R.

Gennemsnitsalder ved bestået eksamen i skoleåret 1974-75.

Mænd		
% af gns. årgang		alder
18	Gymnasiet	19,1 år
3	Studenterkursus	23,1 år
7	HF-kursus	21,9 år
41	Lærlinge	20,5 - 21,0 år
2	EFG-elever	20,5 år
7	1-årig handelseksamen	18,7 år
2	2-årig højere handelseksamen	22,0 år
3	Tekniske eksamensuddannelser	22,8 år
83		

Livsstillinger

Forsvarets årlige behov:

529	<u>Læger:</u>	ca. 200 på rekruttskole for at være sikker på at ca. 150 reservelæger er til rådighed pr. år. tjenesteforløb: 4 mdrs. dagløn (menig) 1 mdrs. dagløn (sergent) 8 mdrs. reserveofficersløn.
	<u>Tandlæger:</u>	<u>42</u> tjenesteforløb: 2 mdrs. dagløn (menig) 2 mdrs. dagløn (sergent) 10 mdrs. reserveofficersløn.
	<u>Ingeniør:</u>	<u>287</u> (heraf bliver 10 sergenter og 35 sekondløjtnanter af reserven) tjenesteforløb: (for sergenter og sekondløjtnanter af reserven) 8 mdrs. dagløn (menig) 1 mdrs. dagløn (sergent) 9 mdrs. månedsløn (enten sergentløn eller reserveofficersløn).
266	<u>Skibsfører m. fl.:</u>	<u>100</u> (heraf bliver <u>42</u> sekondløjtnant af reserven) tjenesteforløb: for sekondløjtnant: 3 mdrs. dagløn (menig) 6 mdrs. dagløn (sergent) 9 mdrs. reserveofficersløn.
	<u>Maskinmestre m. fl.:</u>	<u>166</u> (heraf bliver <u>24</u> sekondløjtnant af reserven) tjenesteforløb: for sekondløjtnant: 3 mdrs. dagløn (menig) 6 mdrs. dagløn (sergent) 9 mdrs. reserveofficersløn.
	<u>Kontorassistent m. fl.:</u>	<u>575</u> (heraf bliver <u>75</u> sergenter) tjenesteforløb: for sergenter: $6\frac{1}{2}$ mdrs. dagløn (menig) $2\frac{1}{2}$ mdrs. dagløn (sergent) 9 mdrs. månedsløn (sergent)

<u>Jurister:</u>	<u>33</u>		
	tjenesteforløb:	9 mdrs. dagløn (menig).	} 54
<u>Teologer:</u>	<u>9</u>		
	tjenesteforløb:	9 mdrs. dagløn (menig).	
<u>Farmaceuter:</u>	<u>12</u>		
	tjenesteforløb:	9 mdrs. dagløn (menig).	

Automekaniker:	734	} 2.498
elektrikere m. m.:	2 63	
elektromekaniker:	213	
maskinarbejder:	560	
radiotelegrafister:	30	
snedker, tømrer:	484	
tandtekniker:	4	
sadelmager:	24	
reservedelsekspedient:	186	

Værnepligtsudvalget af 1973.

Underudvalget vedrørende
udsættelsesproblemerne.

Adr. : Indenrigsministeriet,

Christiansborg Slotsplads 1,

1218 København K.

Tlf. : (01) 11 69 00

24. november 1975.

Underudvalget er blevet opmærksom på, at indenrigsministeriet overvejer at foreslå ændringer af de uddannelsesbetingelser, der er fastsat i lov om udøvelse af lægegerning, jfr. herved denne lovs § 2, stk. 5. Underudvalget er bekendt med, at hensigten med et herpå sigtende lovforslag blandt andet vil være at afhjælpe de problemer, som den svigtende uddannelseskapacitet i sygehusvæsenet giver.

Under henvisning hertil skal man anmode indenrigsministeriet om at overveje, hvorvidt det vil være muligt at lade (en del af) den praktiske uddannelse, de værnepligtige gennemgår i forsvaret som led i den særlige tjenesteomgang for læger, indgå i den kliniske uddannelse, der er foreskrevet som betingelse for at opnå tilladelse til at udøve virksomhed som alment praktiserende læge, således at (en del af) tjenesten i forsvaret vil kunne træde i stedet for den obligatoriske tjeneste på en sygehusafdeling.

Niels Elkær-Hansen

/Torben Steffensen

Indenrigsministeriet

MELLEMFOLKELIGT SAMVIRKE

Oversigt over udsendte frivillige

Fordeling faggrupper	1971		1972		1973		1974		1975	
	alm	vpl	alm	vpl	alm	vpl	alm	vpl	alm	vpl
Undervisning	29	11	21	21	15	19	28	14	27	4
Tekniske fag	24	16	11	23	5	17	9	15	12	10
Administration	11	-	11	1	5	1	3	6	3	2
Sundhedsvæsen	35	1	30	5	18	4	20	3	17	4
Landbrug	7	3	11	10	1	7	1	1	2	3
Håndværk	32	14	17	16	17	15	11	25	20	12
Sociale fag	11	-	9	-	4	1	6	1	1	-
Andre fag	3	1	1	-	-	-	2	-	3	-
	152	46	111	76	65	64	80	65	85	35

Fordeling på alder	1971		1972		1973		1974		1975	
	alm	vpl	alm	vpl	alm	vpl	alm	vpl	alm	vpl
20	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-
21	2	6	1	5	-	3	-	2	2	1
22	5	3	6	6	2	7	1	8	2	6
23	13	5	12	8	4	9	3	11	4	5
24	24	6	14	12	7	5	8	5	3	4
25	19	5	16	12	12	9	5	8	12	2
26	20	8	21	11	13	7	11	9	11	3
27	13	6	7	8	7	14	12	10	10	5
28	15	5	13	9	6	6	7	8	6	4
29	12	-	4	3	2	3	5	2	6	1
30	8	1	3	-	2	-	6	2	9	2
31	3	-	6	1	3	-	2	-	4	-
32	2	-	2	-	2	1	10	-	2	2
33	3	-	1	-	2	-	1	-	4	-
34	1	-	2	-	1	-	2	-	2	-
35 og derover	11	-	3	-	2	-	7	-	8	-
	152	46	111	76	65	64	80	65	85	35

Værnepligtsudvalget af 1973.

Adr. : Indenrigsministeriet,

Christiansborg Slotsplads 1,
1218 København K.

København, den 3. marts 1976

Værnepligtsudvalget af 1973 er blevet opmærksom på, at man i undervisningsministeriet i øjeblikket overvejer at foreslå indført adgangsbegrænsning til visse højere uddannelser.

Så vidt udvalget er orienteret, er det tanken, at de ansøgere til sådanne uddannelser, som ikke kan blive optaget alene på baggrund af den karakter, de har opnået ved en af de hidtidige adgangsgivende eksamener - eller i kraft af de særlige regler for dispensanter - skal have mulighed for at kvalificere sig ved at gennemgå en eller anden form for praktisk uddannelse.

Et sådant system vil bl. a. indebære, at de unge, der ikke kan opnå adgang til en højere uddannelse efter et af de to førstnævnte kriterier, og som indkaldes til aftjening af værnepligt, vil blive betydeligt dårligere stillet end de unge, der på tilsvarende måde rammes af adgangsbegrænsningen, men som på grund af forsvarets og civilforsvarets begrænsede behov for værnepligtige er blevet fritaget for normal værnepligtstjeneste.

Værnepligtsudvalget vil derfor henlede undervisningsministeriets opmærksomhed på, at man ville finde det rimeligt, om værnepligtstiden medregnes som adgangsgivende praktik til de højere uddannelser, der måtte blive adgangsbegrænsning til - eventuelt således at der i tilfælde af indførelse af et pointsystem gives et bestemt antal point for de 8, 9 og 12 måneders tjenestetid i henholdsvis civilforsvaret, forsvaret og ved civil værnepligt og et andet - højere - antal point for de 16 og 18 måneders tjeneste for værnepligtige befalingsmænd.

- . /. Til orientering vedlægges en kopi af udvalgets kommissorium og en fortegnelse over udvalgets medlemmer.

Udvalget vil være taknemmelig for at blive orienteret om, hvad der videre passerer i sagen.

Med venlig hilsen

N. Elkær-Hansen

UNDERVISNINGSMINISTERIET
DEPARTEMENTET
Frederiksholms Kanal 21 . 1220 København K
(01) 13 52 82

1. afd. 2. kt.

j. nr. 1975-340-6
(bedes anført ved henvendelser om denne sag)

Dato 19. marts 1976.

Værnepligtsudvalget af 1973
Indenrigsministeriet
Christiansborg Slotsplads 1
1218 København K.

I skrivelse af 3. marts 1976 har Værnepligtsudvalget i anledning af undervisningsministeriets overvejelser med hensyn til indførelse af adgangsbegrænsning til visse højere uddannelser henledt ministeriets opmærksomhed på, at man ville finde det rimeligt, om værnepligtstiden medregnes som adgangsgivende praktik til de højere uddannelser, der måtte blive adgangsbegrænsning til, eventuelt således at der i tilfælde af indførelse af et pointsystem gives et bestemt antal points for tjenestetiderne inden for de forskellige forsvar.

I denne anledning skal man herved meddele, at værnepligt ikke direkte er nævnt i det udkast til bekendtgørelse om optagelse ved den lægevidenskabelige kandidatuddannelse ved Københavns, Århus og Odense universiteter, der den 18. marts 1976 er sendt til universiteterne til udtalelse.

I udkastet er medtaget "i alt mindst 10 måneders erhvervsarbejde", og ved erhvervsarbejde forstås her "lønnet fuldtidsbeskæftigelse". Værnepligt vil - i det omfang der indføres en egentlig værnepligtsløn - indgå under lønnet fuldtidsbeskæftigelse. Når der er truffet endelig beslutning med hensyn til værnepligtsløn, vil undervisningsministeriet orientere universiteterne i relation til adgangsreguleringen.

P. M. V.

V. Hammer
afd., chef

/Ida Dybdal

Værnepligtsudvalget af 1973
Adr. : Indenrigsministeriet
Christiansborg Slotsplads 1
1218 København K.
Tlf. : (01) 11 69 00

29. marts¹⁹⁷⁶

I skrivelse af 3. marts 1976 henledte værnepligtsudvalget undervisningsministeriets opmærksomhed på, at man ville finde det rimeligt, om værnepligtstiden medregnes som adgangsgivende praktik til de højere uddannelser, der måtte blive indført adgangsbegrænsning til • eventuelt således, at der i tilfælde af indførelse af et pointsystem gives et bestemt antal point for tjenestetiden inden for de forskellige former for værnepligtstjeneste.

Undervisningsministeriet har i denne anledning i skrivelse af 19. marts 1976 meddelt, at værnepligt ikke direkte er nævnt i det udkast til bekendtgørelse om optagelse ved den lægevidenskabelige kandidatuddannelse ved Københavns, Århus og Odense universiteter, der den 18. marts 1976 er sendt til universiteterne til udtalelse. I udkastet er der ifølge ministeriets skrivelse medtaget "i alt 10 måneders erhvervsarbejde" og ved erhvervsarbejde forstås her "lønnet fuldtidsbeskæftigelse". Det anføres endvidere, at værnepligten - i det omfang der indføres en egentlig værnepligtsløn - vil indgå under lønnet fuldtidsbeskæftigelse, og når der er truffet endelig beslutning med hensyn til værnepligtsløn, vil undervisningsministeriet orientere universiteterne i relation til adgangsreguleringen".

Undervisningsministeriets skrivelse af 19. marts 1976 blev drøftet på udvalgets møde den 23. marts 1976; det blev her fra flere medlemmers side - herunder fra flere repræsentanter for de politiske partier - givet udtryk for den opfattelse, at det afgørende kriterium for, hvorvidt en eller anden form for erhvervsarbejde skal være adgangsgivende til visse højere uddannelser, ikke bør være, hvorvidt det pågældende arbejde er lønnet eller ej.

Værnepligtsudvalget skal på denne baggrund henstille til undervisningsministeriet, at der ved den endelige fastlæggelse af, hvilke former for erhvervsarbejde, der kan medgå som adgangsgivende til de uddannelser, hvortil der måtte blive indført en adgangsbegrænsning, ses bort fra hvorvidt og i givet fald i hvilket omfang det pågældende erhvervsarbejde er lønnet og at der, som en konsekvens heraf, i undervisningsministeriets bekendtgørelse om adgangsbegrænsning indføres en bestemmelse om, at værnepligtstiden medregnes som adgangsgivende praktik til de pågældende uddannelser.

Med venlig hilsen

N. Elkær-Hansen

Undervisningsministeriet

Lov om forbud mot at arbeidere blir berøvet sin stilling
på grunn av innkalling til militærtjeneste m. v.

§ 1. Arbeider som etter sitt fylte 18. år har vært ansatt 3 måneder i sammenheng ved bedriften, må ikke sies opp eller på annen måte fjernes fra sin stilling på grunn av innkalling til militærtjeneste eller liknende almen vernetjeneste. Tilsvarende gjelder ved frivillig tjenestegjøring av inntil 1 års varighet i beredskapsstyrke organisert av norske myndigheter for å stilles til rådighet for De forente nasjoner, såfram arbeidern uten unødige opphold melder fra til arbeidsgiveren at han har sluttet avtale som binder ham til tjenestegjøring i beredskapsstyrken.

Bestemmelsene i første ledd gjelder selv om bedriften har skiftet eier etter at arbeidern ble ansatt, når den under hensyn til sted, art, omfang, arbeidsstokk og liknende må anses som en fortsettelse av den opprinnelige innehavers virksomhet.

Når oppsigelse m. v. finner sted umiddelbart før eller under vernetjenesten anses den for å ha sin grunn i innkallingen, dersom ikke noe annet gjøres overveiende sannsynlig. Likeledes anses oppsigelse m. v. som finner sted umiddelbart før arbeidern påtar seg tjenestegjøring i beredskapsstyrken, eller i tiden etter at han har påtatt seg slik tjeneste inntil den er avsluttet, å ha sin grunn i tjenestegjøringen, dersom ikke noe annet gjøres overveiende sannsynlig.

§ 2. Dersom arbeidern ønsker å fortsette i stillingen, plikter han på forespørsel å underrette arbeidsgiveren om dette før vernetjenesten eller tjenestegjøringen i beredskapsstyrken begynner. Ellers kan han sies opp med kontraktsmessig varsel.

Arbeidsgiveren plikter ikke å ta arbeidern tilbake før 14 dager etter at han har fått melding om hvilken dag arbeidern kan gjenoppta arbeidet. Har vernetjenesten eller tjenestegjøringen i beredskapsstyrken ikke vart over 84 dager, er fristen det halve.

§ 3. Arbeidsgiver som overtrer forbudet i lovens § 1, plikter å betale erstatning til arbeidern for den skade som er voldt.

Ved fastsettelsen av erstatningens størrelse skal det tas hensyn til arbeiderns tapte fortjeneste, tjenestetid, lønn, utsikt til nytt eller annet arbeid, arbeiderns eget forhold og i øvrig til omstendigheter som det finnes rimelig

1) Endret ved lover 24 juni 1949 nr. 4, 28 jan. 1965.

2) Se § 5.

3) Endret ved lov 28 jan. 1965.

4) Se § 5.

og billig å ta i betraktning. Tilbakekalles oppsigelsen m. v., bortfaller erstatningen fra den tid arbeidsforholdet kan gjenopptas,

§ 4. Arbeider¹⁾ kan ikke på forhånd gi avkall på rettigheter som tilkommer ham i henhold til denne lov.

Loven står tilbake for motstående avtale når den sikrer arbeideren en gunstigere stilling enn etter nærværende lov.

§ 5. Med arbeider mener denne lov enhver som utenfor sitt hjem utfører arbeid i annen manns tjeneste.

Sjømenn og andre som er ansatt på skip i utenriks fart som ikke regelmessig kommer til norske havner, går ikke inn under loven.

§ 6. Denne lov trer i kraft straks og får også anvendelse på arbeidsforhold som er inngått før lovens ikrafttreden, når oppsigelse m. v. ikke er skjedd før dette tidspunkt.

1) Se § 5.

KRIGSKOMMISSARIAT AKERSHUS

Oslo mil/Akershus

OSLO 1

(02) 33 30 70

Vår referanse

11978/75/KKA/K1/MV/511

Tidligere referanse

Kommandørkaptein P. K. Hansen

Forsvarskommandoen

Vernepliktsstyrelsen

202 2950 Vedbek

Danmark

Dato

2 desember 1975

FORESPØRSEL OM "LOV OM FORBUD MOT AT ARBEIDERE BLIR BERØVET
SIN STILLING PÅ GRUNN AV INNKALLING TIL MILITÆRTJENESTE M V"

Det vises til to telefonsamtaler vedrørende ovennevnte Lov av 29 mars 1940 med endringer av 24 juni 1949 og av 28 januar 1965.

./ . Vedlagt oversendes som avtalt fotostatkopi (in duplo) av loven i dens någjeldende form.

Som opplyst over telefon har Krigskommissariat Akershus forelagt Deres spørsmål om praktiseringen av loven for Hærstabens juridiske konsulent som tolker loven slik at den gir beskyttelse mot usaklige oppsigelser.

Konsulenten mener derimot at loven ikke kan komme til anvendelse i tilfelle oppsigelse (f eks på grunn av innskrenkninger) som åpenbart ville ha funnet sted uansett om den/de berørte gjorde - eller var blitt innkalt til - militærtjeneste på det tidspunkt oppsigelse ble meddelt.

Krigskommissariatet håper at ovenstående, sammen med lovteksten, kan være til noe hjelp.

H Chr Olavson
Obertsløytnant
Krigskommissær

/O Klingan
Major

